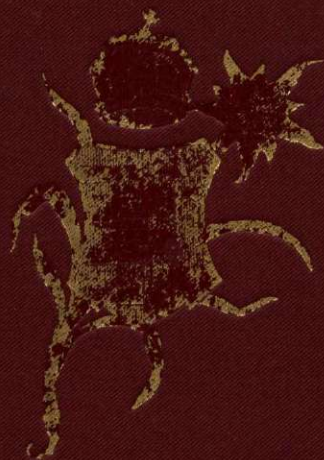

EMLÉKLAP
AZ
EMKE

TIZ ÉVES
JUBILEUMÁRA.

2/

EMLÉKLAP
AZ EMKÉ-NEK SZÉKELYFÖLD ANYAVÁROSÁBAN
SZÉKELY-UDVARHELYT
1895. JUNIUS HÓ 4-ÉN TARTOTT
JUBILÁRIS
DISZKÖZGYÜLÉSE

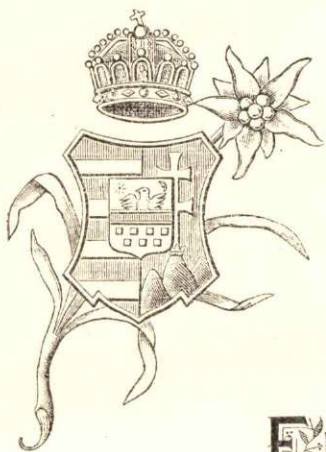
ALKALMÁBÓL

SZERKESZTETTE

DR. VAJDA EMIL.

SZÉKELY-UDVARHELYT
NYOMATOTT BETEGH PÁL KÖNYVNYOMDÁJÁBAN
— 1895 —

EMLÉKLAP

Az EMKE tizéves jubileumára.

Szerkesztette : DR. VAJDA EMIL.

25522

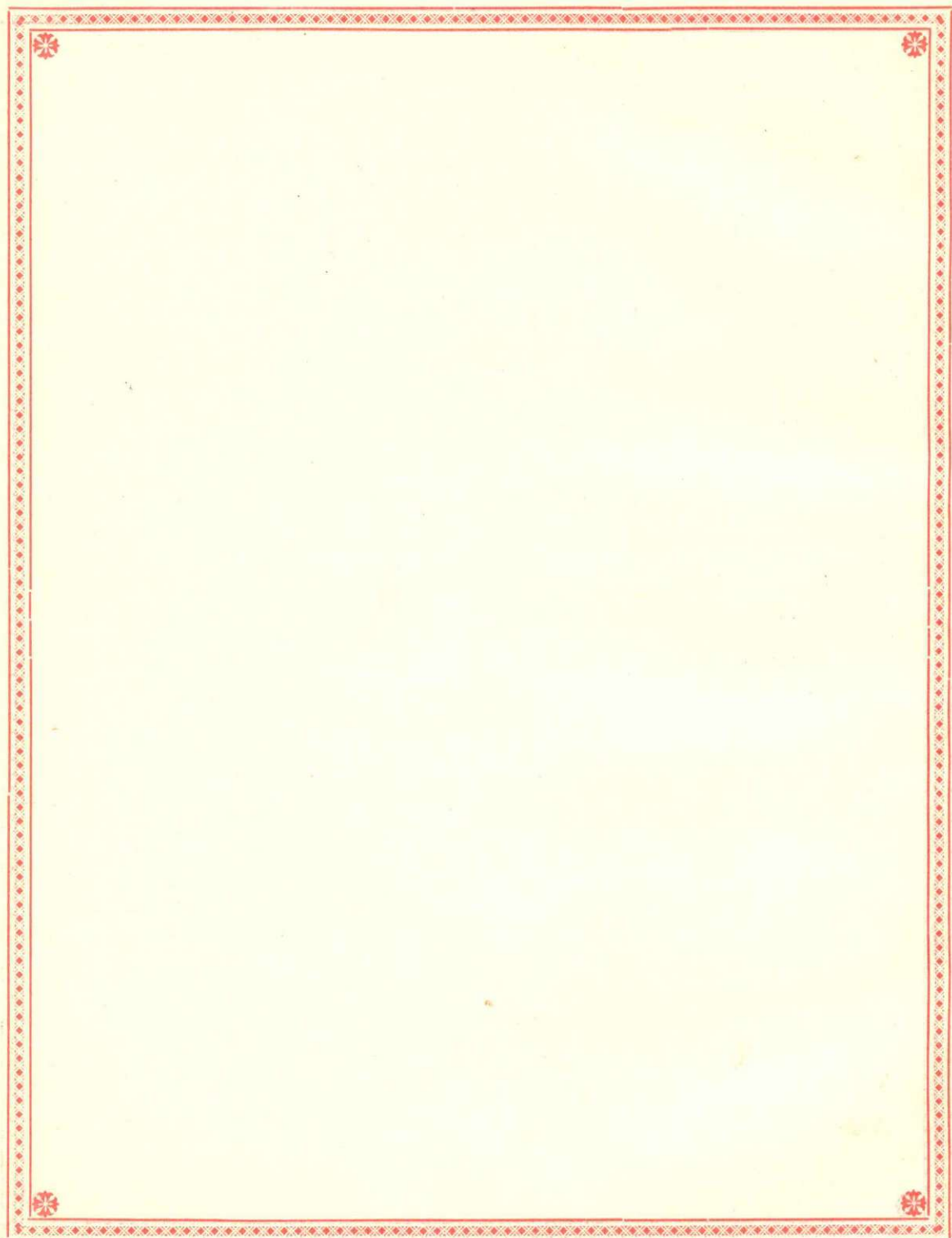
ELŐSZÓ.

Azt hiszem, az előszó fölösleges, mikor e szerény igényekkel föllépő füzet az EMKE iránti lelkesedésből származott s annak érdekeit óhajtja szolgálni.

Mély hála és elismerés azoknak, kik hasonló lelkesedéstől vezettetve, becses munkákat küldöttek e füzetbe s köszönet Dr. Rózsa Géza barátomnak, a szives segítségért.

Dr. Vajda Emil.

ISTEN HOZOTT!

Mi zaj riad itt, ős Budvár tövében?
A háromszinü zászló mért lobog?...
Vén Hargita, mért népsz szét oly kevélyen,
Szellő, madár tán örömhirt hozott?...
Királyi széked hagyd egy pillanatra
S havas mezőid, örökzöld fenyőd
És hogy hazánké lelkünk gondolatja,
Tanuság légy a nagy Isten előtt!...

Mi zaj tehát? — A honfiak sorából
Munkára jó egy lelkes, hű sereg.
Csorg a veríték izzadt homlokáról
S éleszti mégis a *pásztortűzet*,
Hogy majd lobogjon messze, messze lángja,
A magyarnak meddig határa tart,
Fényt szórjon rá a népnek kunyhójára,
Mert így áll az ki minden zivatart.

Köszöntsük hát a székelv nép szavával!
Rövid a szó, de igaz és meleg;
Ki biztató szót hozott most magával,
S ki idejött, mind: Isten áldja meg!!

Silány a hely itt, hol ugarba szántnak,
Mész- s gránitsziklák az ugar felett,
A honfiszem a honnan messze láthat —
Magyar hazánknak fellegvára ez!

És drága, drága, mert miénk egészen,
Miénk a lég, az illat itt, a dal,
S a porszem is, a melyet vak dühében
A Nemere süvöltve fölkavar!
Miénk a multnak fénye és az árnya,
Mi szenvedők, mit ránk Hadúr kimért!
S gondolkozunk olykor... magunkba szállva:
És a *jövendő*, hát az nem miénk?!

Isten hozott!... Ugy-e azért jövétek,
Reményeinkben hogy megtartsatok,
Erdély szikláit, ezt a magas fészket,
Hogy még sokáig birják a — *sasok*?!
Hol hun-regét mond az apa fiának
S a meddig a *Kakasbarázda* rug:
Mind része az a szép magyar hazának,
Ki mást beszél: az ámitó, hazug!..

Isten hozott!... A háromszinü zászló,
Mely fönn lobog, a békének jele.
Ki meghajol előtte önmagától,
Az igazság hatalma győzte le!
Nekünk e zászló szent, igaz örökség,
Ti tartottátok fel magasra azt,
S jövendőlétek új időnek jöttét,
Ezer év után, új ezer tavaszt!... ,

Ki érez egy csöpp ihletet magába,
Hódító útra eljöhet velünk,
Van a magyarnak termő kulturája,
Ez pajzsunk, vértünk, minden fegyverünk.
E kulturának szétárad világa,
Az ellenségből ekkép lesz barát.
Honáért áldoz, tőle mitse várva,
S hálás a szive akkor is, ha ad.

Áldás a munkán! Béke a hazára!
Áldozzon néki ész, sziv, gondolat!
Zöldelj, virulj Székelyföld szép határa,
A honfiui üdvözlést fogadd!
És EMKE te, csecsemő óriásunk,
Reményeink- s jövőnknek záloga,
Nagy célokért előre törni lássunk,
De a félúton ne állj meg soha!

A férfipályán mindig szép a munka
S annál becsesb, minél önzetlenebb;
És a magyar — s ezt ősitől tanulta —
Téged, hazám, önzetlenül szeret.
E hon java, jobb lelkek édes álma
Hozott ide, szivünk azért dobog,
S boldog e nép, ha boldogul hazája —
Utoljára is hát: *Isten hozott!*...

Tarcsafalvi Albert.

FOHÁSZ.

*Isten, a ki annyi tenger éven,
Csodamódra védted népedet,
Hallgasd meg most, ha átgypult kebelled,
Esdekelve így kér tégedet:*

*Ki köztünk él, tedd, hogy vallja büszkén,
Hogy magyar és sirig az marad,
Legyen teste minden porczikája,
Egy-egy szirtszál, egy-egy ércdarab.*

*Hogy bármerről dől reánk az ellen,
Mint egy bástya, álljunk ellene,
Ne hasson rá e hon üdve nélkül
A mindenség semmi kelleme.*

*Tedd: akarjon élni, halni vélünk,
Ha orkán zug, ha fény andalít,
Unokáink együtt simogassák
Együtt-küzdött testünk hantjait!..*

E. Kovács Gyula.

† KUN KOCSÁRD GR.

Királyhágón innen nyert nevet egy eszme,
S ma ez eszme ott él a magyar nép ajkán.
De sőt a szívében! hisz minden őrszeme
Erdélynek ott evez ma az *Emke-sajkán*.

Feszült vitorlákkal alig kelt ez útra,
Kun Kocsárd szózata szállott már feléje :
„*Nemzeti trikolort* fel az árboczodra!
Csak előre bátran! Áldásom kísérje!”

„Megálljatok kissé! Utravalót adok
Összes vagyonomat, ime, mind vegyétek!”
S a kormányos szeme, a mint könnytől ragyog :
Örök dicsősége támad Kun nevének.

Félarboczra vont a zászlaját az Emke,
Gyászszal ünnepli most tíz éves munkáját;
S fáj e gyásztól minden honfinak a lelke,
Hisz védszellemének siratja halálát.

De a nagy halottnak neve már egy eszme
És mindig szebb és szebb virágokat hajtván :
Biztat, hogy a magyar nem lesz addig veszve,
Mig csak *Kun Kocsárdok* fognak élni ajkán.

Kolozsvár, 1895. május 12.

Merza Gyula.

Budapest, 1895. május 8.

Tisztelt főszerkesztő úr!

Köszönöm, hogy még emlékszik reám, sok foglalkozása s a távolság daczára, mely oly régóta találkozást sem engedett.

Én, ki gyakran lapozgatom ismételve nagybecsü munkáját, melynek kifejezései öröm- és hálára gerjesztenek, én természetesen emlékezni fogok annak szerzőjére, minden körülmények között.

Kívánsága folytán ide zárok néhány sort, e megjegyzéssel, hogy ha érdemesnek találja, tegye be az Emléklapba.

Nem irhattam többet, mert mióta hazámba visszatértem, folytonosan beteg s szenvedő vagyok s levertebbnek érzem magamat, mint viszontagságteljes életemben valaha voltam.

Legőszintébb jókivánataim mellett maradok

tisztelője

Ruttkay Kossuth Lujza.

Turini komoly magányunkba ritkán jutott el kedves elhunyt bátyámhoz és hozzám egy oly fényes sugár a hazából, mely lelkünk borujába derűt öntött volna.

Egy ilyen ritka örömsugár volt az E. M. K. E. megalakulásának hire.

Az E. M. K. E. jubilaris diszközgyűlését tartja meg. Ennek már nem örülhet velem kedves bátyám, de én lélekben ott leszek székelő testvéreink között, kik iránt őszinte nagyrabecsülést és meleg rokonszenvet érzek és kívánom, hogy derék egyesületünk a jövőben is sikeresen működjék a közművelődés terén és képes legyen beleoltani a nép szívébe a szeretetet Isten, a haza és az emberiség iránt, mely szeretetből önként fognak fejlődni a legszebb és legmagasztosabb keresztény és honfiúi erények.

Ruttkay Kossuth Lujza.

Nem elég, nézetem szerint, elismeréssel adózni a székelység dicső történelmi múltjának, hazafias erényeinek, nemzetfentartó szívós tulajdonságainak, hanem rövidlátó magyar államférfi az, a ki nem látja be, hogy a nemzet eme lényeges alkatrészének anyagi és kulturális — még tetemes áldozatok árán való — fejlesztésével, a magyar államot erősíti és fejleszti, az országfentartó magyar nemzetnek tesz szolgálatot.

Gróf Bethlen Gábor,

Emke-elnök.

Émléksor.

*Mindenkinék a közjóra kell fordítani tevékenységét, erejét, mert e
célra adományozta neki az, a ki mindenkinék teremő atyja és gond-
viselője.*

*Lönhart Ferencz,
erdélyi püspök.*

RÖVID VISSZAEMLEKEZÉS.

Midőn néhai báró Eötvös József, mint vallás- és közoktatásügyi miniszter, körutja alkalmával Udvarhelyszéket is érintette, annak határánál ünnepélyesen fogadtuk. Közeledve Székely-Kereszturhoz, azon kérdésemre, hogy az unitárius középtanodát ohajtja-e első sorban megtekinteni, minekutána arra vezet utunk, igenlő feleletet adván, a tanoda előtt megállottunk. Az új szárny építése folyamatban lévén, figyelmeztettem a minisztert, hogy itt egy kis építkezés foly, miért rendetlenséget fog látni. Erre széttekintve, ezen kérdést intézte hozzám: »Minő alaphól fedezik a költségeket?« Felelém: »Közzadakozásból.« Mire ezen megjegyzést tette: »Méltóságod igen szerényen jelezte ezt kis építkezésnek, mert közzadakozásból nem kis dolog ilyet építeni.«

Ezzel a kocsira felülve, haladtunk a kisérettel a főtér felé. Ünnepélyes fogadtatás után utunkat Székely-Udvarhely felé folytatva, társalogtunk. E közben a nélkül, hogy én alkalmat adtam volna, ezt mondá: „Látva az áldozatkészséget, én is ohajtanék segíteni a székelykereszturi iskola építkezésénél; de minthogy felekezeti, az állam nem járulhat ahhoz, de majd megbeszéljük a módját Molnár Aladárral“, ki a minisztert körutjában kísérte. Meg is lett a mód találva, mert ott meg lett állapítva Székely-Kereszturon egy tanítóképezde ideiglenes elhelyezése, melynek torna- és minta-iskola termekre ideiglenesen szüksége lévén, pár évre a tanoda hall-terem és a mintaiskola tantermeiért 1000 frt lett kiutalva.

Ezen körut eredménye lett nemesak a Székely-Kereszturon elhelyezett tanítóképezde, de a székelyudvarhelyi főreáliskola is. Ez alkalommal lett kezdeményezése mindkét tanintézetnek. Meg lett vetve az alap, melyen mindkettő állandó elhelyezést nyert.

Ezen körut alkalmával elbeszéltem a miniszternek, hogy Dávid Antal Mózes, egy gyergyói székely, még a negyvenes években 10,000 frtot tett le egy a Székelyföldön létesítendő reáliskola alapjára. Az elhelyezés helyének kijelölését Dózsa Elek tanár és ennek sógorára Vályira bízván, ezek Székely-Udvarhelyt, mint a Székelyföld központját jelölték ki. A miniszter nézetével ez találkozott.

A Székelyföldön, mondá, legelőbb tudok eredményt felmutatni, mert egész Magyarországon akkora területen nincs annyi írni és olvasni tudó egyén.

Ezen rövid visszaemlékezés által kívántam a nagymiveltségű és humanus miniszter emlékét felujítani.

De midőn ezen tanintézetek keletkezéséről szóltam, nem felejtkezhetem el Udvarhely törvényhatóságáról, mely karöltve Székely-Udvarhely és Székely-Keresztur városával, csaknem erejüket felülmuló áldozattal tették lehetővé, hogy az ige testté váljék.

Tekintve még a felekezeti tanintézetek segélyezését, el kell ismerünk, hogy alig van Magyarországon oly törvényhatóság, mely csekély területe és vagyonosságához képest kulturális czélokra többet áldozott volna.

És midőn a nemzeti művelődés előmozdítására oly áldozatkészséggel törekedett, bizton reméljük, hogy az Emke törekvését, melynek főczélja a magyar elem fejlesztése és megszilárdítása, hathatósan támogatja. Mert ha a mi nemzetiségünk a Székelyföldön nincs is veszélyeztetve, de segédkezet kell nyujtanunk annak megvédésére az exponált helyeken, hogy számban és erőben növekedjék a nemzet, mely által a székelység is erősödik.

Budapest, 1895. május hó.

Id. Dániel Gábor.

Sajnos — mostanában minduntalan merülnek fel úgy társadalmi, mint politikai és felekezeti téren is kérdések, melyek egymástól szétválasztanak; — azért keresve kell keresnünk az alkalmat, midőn egy eszme szolgálatában társadalmi, politikai és vallási tekintetek nélkül egyesíthetjük erőinket. Tegyük meg ezt az E. M. K. E. érdekében!

Mikó Árpád.

*A férfi háza, az egész világ;
Egész világ a nőnek a ház.*

Mikó Árpádné.

Szegény országokban bűn, ha polgárai fényűzők, a valódi egyszerűség már magában hazaszeretet. Ha a hazát ily értelemben is szeretjük, milliók maradnak meg nemzeti czélok és cultura javára,

Ugron Jánosné.

I.

A ki a közügyekért hozott áldozataiért, az igazak rokonszenvéen kívül, más jutalmat is vár, ezen egyetlen jutalomra sem érdemes.

II.

Ha ideális eszmékkal telve lépsz ki a közélet terére, légy kész, hogy ideáлизmusod naponta szenved csapásokat s a gyakorlati élet követelményeinek mindegyre egy-egy eszményt kell feláldoznod. S valjon elcsügedsz, megtörsz s munkádnak nem leend eredménye? Nem! Az emberi lélek nem veszti el, mint a lepke szárnya, oly könnyen himporát, s miként a méh a dértől hervadt virágokból is mézet gyűjt, gazdag képzelmed az elveszettek helyett új eszményt teremt. A közpálya szuró töviseit magas eszmekörödben észre sem veszed s boldog vagy és munkád hasznos is, ha ideáлизmusod csak egy parányát belelehelte az intézményekbe.

En csak a rideg lelket szánom, ki a közpályán csupán kenyeret keres; prózái munkában örömet nem talál, utjában csak a szuró töviseket látja s munkáján nincs áldás, mert nincs szívében hit és ihlet hivatása iránt.

III.

Vármegyénk czimerében lovag és közvitéz egyesült erővel tartják a czimer-pajzsot. Jelképe ez vármegyénk szellemének, hol szegény és gazdag, a vármegye minden polgára vállvetve munkál a közjó érdekén!

El kell, hogy jöjjön az az idő, mikor az E. M. K. E. czimerét vállvetve tartja hazánk minden nemzetisége, hogy a nemzeti génusz aegise alatt az emberiség két szent eszménye: Igazság és Szeretet uralkodjék hazánkban.

Ugron János.

JELMONDAT.

„A népek csak addig ggülölík egymást, míg megismerkednek“.

Török Albert.

Az Emléklap számára.

Hajdan a magyar nemzet védőgát volt, kelet barbarizmusa ellen; — ma a nyugati műveltségnek lett csatornája. — Üdvöz légy EMKE, mely e csatornát hiven gondozod.

Az első pünkösöd napján Isten a különböző nyelvek ajándékát adta az apostoloknak, a krisztusi tanok terjesztése- és megerősítésére. Oh, adj erőt Uram ma, a mi magyar nyelvünknek, a hazafiság terjesztésére!

Jung Cseke Lajos,
apátfőesperes-plebános.

A Székelyföld.

Termékenységben páratlan méhkasa voltál
E haza bérceinek régi csatái között :
Mint méhraj, özönölve kiszálltak a harczias ifjak
S voltak bölcs vezetők, harczaiban daliák.
Még most is, mint régen, sűrű rajokba' bocsátod
Küzdeni ifjaidat nemzeted érdekeért :
Védni jogát karddal, tollal és zengeni nyelvét
S gyujtani fellobogó lángra a honfi kebelt.

Kun István gr.

A szerelem több, mint a szeretet; az imádat több, mint
a szerelem. Az igazi honszerelmekben együtt van mind a három.

Bársony István.

Szabadság.

Ah, a szabadság ott élhet csupán,
Ahol tisztelni tudjuk! Ott, ahol
Egymás javára munkál mindenik,
És eszméből tett, tettből eszme foly;
Csak ott, a hol becsvágy, nemes műveltség,
Nem gőg s önérdek versenyez; csak ott,
A hol magának áldozó szivekből
Ledönthetetlen oltár rakatott!

Ábrányi Emil.

É L Ő H I T.

Fény, világ van elég; titok zára pattan,
Halad a tudomány ellenállhatatlan;
A halálig hű sziv ereje, hatalma:
Ez hiányzik mostan.. Tán ki is van halva?
Pedig csak ez, csak ez a *megváltó* eszme.
Ennek az erejét, hatalmát keresd te
Hitben, a mely élő, mely szeret, mely remél,
A mely a lélekben, nem a betükben él.
Krisztus a betüvel igáját széttörte,
Lelkedet feloldva, hogy feléje törj te.

Budapest.

Hegedüs István.

„Nők alkotják a társadalmat“, mondja egyik kiváló francia író!
Életerős, magyar *nemzeti társadalmat* csak a magyar *nemzeti szellemtől* áthatott nők teremthetnek!

Legyen azért az *Emke magyar nemzeti nőnevelésünknek* is hatalmas előmozdítója, zászlóvivője.

Weinberger Fanni.

Ha nem is születtem magyar nőnek, de azért az édes haza azzá tett s ez büszkeségem; követtem az igaz magyar nőket, kik a példájukat követőknek a magasztos útat kijelölték, melyen haladva, lehetünk igazi honleányok.

Báró Gamerra Oscarné.

Gondolatok.

Istennel sohasem unott az élet.

*

A társadalomban a tudományos fő hiányát a jó és nemes sziv pótolja. Oly igazság ez, mely nem áll megfordított viszonyban.

*

A boldogságot mindenütt keressük, csak ott nem, a hol van: önmagunkban.

*

A legjobb otthont a lelkiismeret építi.

*

A kislelkűség a remény szárnyait tépdeli.

*

Legjobb hazaszeretet a munkás élet.

Fülei-Sz. Lajos.

ISTEN és HAZA.

Az idő lefejt a fáról a lombot, az emberről az idealizmust.

A tavasszal viruló virág, üde növényzet, őszre kelve kopasz, illattalan avarrá változik.

Az ifju leány heve, a férfi akaratereje pusztul, gyöngül, enyészik az idő elemésztő ereje alatt.

Hova lesz a virág illat, a mező üde bársonya, és a kis madár dala?
És hova lesz az enyhe szellő, a vihar zugása, az orkán kitörő haragja?
Elillan, elsenyved, elnémul, elenyészik

Honnan jöttek ? Miből lettek ? Hova tűntek ?

Miért nem maradnak velünk ?

Miért, hogy nem tudjuk ifju korunk lángoló érzelmeit oly szeplőtlen tisztaságban megőrizni ?

Jól van-e ez így ?

És jól van-e ? hogy lefejtve rólunk az érzés heve, a tetterő rugékonysága, az ész vezérlő képessége, — a szív meggyöngült dobbanásával visszatekinthessünk, s láthassuk a visszakivánczó multat s ne ölelhessük többé keblünkre ; hanem mint a nyugvó nap által teremtett árnyék annál tovább távozik tőlünk.

Nem. A lemenő nap még fénylő sugarakat hagy maga után. A kialvó szív is vissza lüktet.

Ha a szerelem, szeretet, a megbocsátás, a vágy, a hatalom iránti törekvés, — az indulat, a harag, gyűlölség, bosszu el is enyészik, a szív utolsó pillanataiban kettő megmarad : Isten és Haza !

És e két eszméért élni egy örökkévalóság.

A ki Istenért és a hazának élt, örökké él.

Bónis István.

*Mikor az ember elfelejtí,
Mit szenvedett sok év alatt,
Van minden ember életében
Egy napsugáros pillanat.*

*Egy napsugáros, boldogító,
Egy tovailló röpke percz.
Csak addig tart, míg ezt kimondjuk :
„Nagyon szeretlek . . . mondd szeretsz ?*

Heltai Jenő.

Krisztus születése óta nemünk haladásának hetedik hullámát végezzük be korunk realizmusával. Néhány rövid év mulva csak emlékeztünkben élnek a szép aranjuezi napok, melyek husz-harmincz év óta meg-aranyozták, boldogították az emberiség életét. Mennyi élvezet, gyönyör és milyen jólét emléke van e harmincz év legördüléséhez kötve! Fiatalnak, szépnek, gazdagnak lenni s a nyilvános élet, a művészetek és a női bájak édes mámorában végig élvezni napjainkat, gyönyörködni mindenben, a mi nemzeti, a mi érzéki, a mi bájos, a mi jól esik a szemnek, a fülnek, az izlésnek és más érzéknek, volt az emberiség legfőbb vágya. Ez a Periclesek meg-megújuló kora. 1860 óta csodát művelünk a magyarosodás, a nemzeti szellem elterjesztése körül. Ujabban nem csekély az *Emke* érdeme a magyaros érzés, a nemzeti gondolkodás meghonosításában. Az emberiség e gyönyörű éjszakáját azonban nem sokára az erkölcsi érzés hajnala váltja fel, úgy mint 1000., 1500., 1730., 1820 körül. Fenkölt érzés, magasztos gondolkodás, nemesebb erkölcs hangja nyilatkozik a költők, szónokok ajkain, a művészek ecsetével, az államférfiak tetteiben, társas érintkezéseinkben. Ma a nemzeti és egyéni jólét; akkor a nemzeti és egyéni becsület és tisztesség lesz az emberiség jelszava s hallatára mindnyájan e dicsőbb utra térünk, melyen megnemesedve egy nemzeti actió hatalmas munkájához fogunk.

1895. május 21.

Bodnár Zsigmond.

Szép, dicső sors jutott osztályrészül az olyan nőnek, kilánycákat, ifjakat nevelhet az édes haza szeretetében, az édes haza oltalmára.

Légy büszke, magyar nő, mindig e körülményre! Neveld azonban úgy kicsinyeidet, hogy azok majdan ne csak szóval, üres frázisokkal, de tettben, az *Emke által* is szeressék hazánkat!

Kolozsvár, 1895. május 5.

Kuszkó Istvánné Tokaji Irma.

Évi jelentésemből.

»Az E. M. K. E.-t a lelkesedés hozta létre; csak kitartó munka és egyetértés fejlesztheti tovább«.

Kolozsvárt, 1895. május 1.

Sándor József,

az E. M. K. E. t. alelnök-főtárháza.

A hazafiságnak mindig megvannak a maga exquisit kötelességei. És régen volt oly kimagasló alkalom e kötelességeknek minden vonalon való érvényesítésére, mint az ezredéves országos ünnep s a nemzeti kiállítás. Teljesítse tehát mindenki kötelességét.

Budapest, 1895. május 9.

Gelléri Mór.

Csak egy nép van a világon, mely a szülőföldjét igazán szereti: a székely nép. A sors bárhová veti, bármennyi kincsekkel halmozza el, mindig és mindig visszavágyik, mert a szülőföld szeretete élteti lelkét.

Budapest, 1895. május 12.

Dr. László Mihály.

Magyar ember manapság az Emke-ért úgy lelkesedik, mint magáért a fajaért, mint az alföldjéért, mint a természeti szépségeiért, a különösségeiért. Ezzel azt akartam kifejezni, hogy a magyar ember büszke érte, megdobban a szive, ha róla hall és tesz érte, ha tenni kell. Nagy dolog is ez az Emke: hevülni készíti az embert ebben a korban, mikor úgy elszoktatnak bennünket a lelkesedéstől.

Bródy Ernő.

Jelmondat.

Ámbár minden jel és történelmi emlék arra mutat, hogy a székelyek a hunok maradványai, de a magyar nemzet életének első évezrede végén ne erről vitatkozzunk, hanem arra törekedjünk, hogy a második ezredévben a Királyhágon innen és túl, Kárpátoktól Adriáig, a három hegy tövében és a négy folyó mentén mindenki igazi *magyar polgár legyen és magyarul érezzen* és e szent érzéstől áthatott honpolgárok a kereszténység szelleme, Szent-István törvényeinek magasztos elvei és a magyar szent korona vérté alatt, bármily nemzetiségűek, egymással testvéri egyetértésben éljenek.

Kolozsvártt, 1805. máj. 15.

Biró Béla,
apát-plébános.

Magyar külföldieskedés.

Sokan szentül hiszik azt, hogy minálunk
Ujdonság a külföldieskedés ;
A mit ma a külföldtől megkívánunk,
Angol kalap, czipő, bot — mind kevés !
Hisz' hajdanában, boldogabb időkben,
Kötéllel fogtak jó királyaink
Magyar kalpaghoz és uradalomhoz
Egy-egy megrémült sógort odakint.
Botokat nem hoztak be idegenből,
Volt nálunk úri s koldusbot elég !
De künn fogták azokat is erővel,
A kik királyi pálczáink viselék.

Patyi István.

Székely nemzet! Székely föld! Székely dal! Az igazi ősmagyar szellemnek e háromságban benne van minden, a mi a magyarnak kedves, dicső és fölemelő. Mert nincs párja a *székely nemzet* hazaszeretetének és hősi erényének. Nincs párja a *Székelyföld* tipikus nemzeti jellegének és nincs párja a *székely dal* szépsége és eredetiségének. — A míg *székely* lesz a földön: el nem vesztet a magyar; a míg a *Székelyföld* lesz hazája e népnek, lesz Magyarország is s a míg csak *székely dal* fog zengeni bércek és völgyek alján: élni fog s lesz *magyar zene* is.

Minden magyar foglalja mindennapi imádságába a dicső *Székely* nevet!

Budapest, május hó.

Id. Ábrányi Kornél.

A SZÉKELYEKRŐL.

. erdős bérczes kis hazám!
Most, hogy távol vagyok tőled,
Most szeretlek igazán

„Erdély Magyarország jobbkeze!“ — akkor a Székelyföld ezen jobb kéznek „*itere*“; mert minden székely, bárhol, minden körülmények között a magyarságnak oly csepp vére, melyet elmosni nem lehet.

A Székelyföld története a székelységgel kezdődik; melynek virágzása akkor volt midőn „*Budvár*“ fénye ragyogott a hatalomban; s Attila nevének nevét megörökitette a „*Rika*“ erdeje . . . Az előtt és azután sok századokig csak „*hagyomány*“, de oly szent és magasztos, melyet még a legmerészebb fantasia sem mert kétségbe vonni. . . . S tul messze egy évezred előtt kezdődve ezen *magyar nép*, mint hangyaboly maradt fenn a népek rengetegei közepett, s fog fennmaradni a világ végéig. A székely nem enged, nem alkuszik magyarságából; a ki közébe jön, annak székelylyé, magyarrá kell lennie; ő pedig — bárhova vezesse el sorsa — magyarságát székely szívóssággal tartja meg. . . . Ez „teremtett népe“

Magyarország védelmének kelet felé a románság ellen; ez hivatásszerű regenerátora az erdélyi részeknek; csak minél műveltebbé, minél gazdagabbá kell tenni, hogy munkás szorgalmas fiai szétáradjanak, mint ütérből a vérerek a „jobbkez” minden tagjába, izmába.

Horváth László.

A szellemi hódítás alapfeltétele tulnyomó szellemi erő és jellembeli félreismerhetetlen fölény a hódítani induló fél részén. A fegyver csak igazság és egyeneslelkűség lehet, ezek zászlója alatt győzve, nem félelmet és meghunyászkodást ébresztünk a legyőzöttben, hanem rokonszenvet és szeretetet, az igaz hódolat leg-hatalmasabb tényezőit. Birjuk-e az erre megkívántató tulajdonságokat? Bár sikerülne az EMKE.-nek arra megtanítani, hogy tudjunk magyarok lenni és egyetérteni!

1895. május 3.

Finály.

Egy előkelő magyarországi román hirlapíróval beszéltem épp e sorok írása előtt.

Azt mondotta, hogy mi magyarok nem érünk rá komolyan foglalkozni a nemzetiségi kérdéssel, mert folytonosan Bécsesél van bajunk.

Hát ebben van egy kis igazság. De viszont az is igaz, hogy román testvéreink mindig Bécshez szitottak mi ellenünkben s onnét várták, sőt néha kapták is a jelszót arra, hogy nekünk bajokat okozzanak.

Pedig ha legalább azon törekvéseinkben, melyek nemzetiségi érdekeket nem érintenek és nem sérthetnek, bennünket mindenkor őszintén támogattak volna, bizonyára hamarabb érünk el velük az óhajtott meg-egyezés útjára.

Am igyekezzenek román testvéreink bennünk a bizalmat felköltetni, a mi megteremti a kölcsönös megbecsülést is s akkor meglenne teremtvé a nemzetiségi kérdés megoldásának első alapja.

A ki iránt bizalommal viseltetünk, annak *többet* adhatunk.

Kolozsvár, 1895. május 15.

Hindy Árpád.

Még mint serdülő gyermek, kinek szülői adják kezébe olvasmányait, az ifjusági olvasmányok után, a hogy talán minden magyar leány, én is Jókai néhány regényét olvastam. A többi közt egy művét, a melyben gyönyörűen domborítja ki a székelyek jellemét, vallásosságát és lelkületét a családi körben és az életben egyaránt, nem a hogy Jókai költői szemüvegén át láthatná, hanem, a mint van is. Ezen olvasmány volt alapja azon szeretetnek, a mit az előttem akkor még ismeretlen Erdély népe iránt éreztem s most már mint Erdély lakója, ismerve a testvérhaza gyermekeit, még fokozottabb irántuk való őszinte szeretetem.

Hindy Erzsike.

Főlbívtál kedves szerkesztő barátom, hogy néhány olyan sort irjak, mely vonatkozással van az „EMKE” életére. Készséggel nyulok tehát tollhoz, hogy erős hittel ide irjam: *csak azon intézménynek van jövője, melynek alapját a szeretettel párosult tudomány képezi*, — az „EMKE” pedig egy cultur nemzet szivéből és lelkéből született.

Bedő Ferencz.

Igen tisztelt uram!

Öszinte szerencsekíváratom mellett itt küldök egy porszemet ahhoz az »Emlék«-hez, a mit Ön ott az Emkének óhajt emelni. Áldja meg az Isten teljes sikerrel.

Az EMKE albumába.

Ne legyen béke e hazában,
Mig egy sziv is él itt hazátlan,
Mely élni, halni nem velünk akar;
— S mig reppen egy szó, a mi nem magyar!

Szabolcska Mihály.

Hazafias üdvözlettel vagyok
Felfalu, 1895. május 6.

tisztelő hiva
Szabolcska.

A kultura leghatályosabb eszköze lévén a népfajok és társadalmi osztályok közt fenforgó ellentétek kiegyenlítésének, az E. M. K. E. e feladat buzgó teljesítésével a legszebb emberi és hazafias funkciót végzi s ezért a hazafiak teljes támogatására érdemes.

Székelv-Udvarhelyt, 1895. május 17-én.

Sándor Mózes.

Való, hogy minden emberi kezdemény mellett terem egy új emberi kezdemény; minden régibb emberi művek mellett létrejönnek újabb emberi művek; minden régibb eszmék mellett születnek újabb eszmék; minden egyetemes igazság mellé az emberi szellem újakat igtat: a nélkül, hogy az örök mozgalom e természetes folyamát valaki meggátolhatná.

De az ingadozások és változások e világában változhatatlannak és elsőnek kell ránk nézve maradnia, a haladás minden jelensége mellett annak az eszmének, melyet a Gondviselés nemzetünk lelkébe láthatólag kezdettől fogva letett és fentart; mely abban áll, hogy e hazában egy magyar nemzeti államot alapítson és tartson fenn. Ez nekünk minden eszmék közt az, mi a kövek közt a gyémánt: egyszerre a legtündöklőbb és legsebezhetetlenebb. — Ez nemzeti önértetünk alapja; ez nemzeti hivatásunk lényege és végzetszerűsége.

Kolozsvár, 1895. május 16.

Ferenczi Zoltán.

T ö r e d é k.

Oh költő, te, ki pusztaságba jársz,
Viszhangot szódra mindbiába vársz :
Hívén, hogy úgyse hallja senki hangod,
Ne dobd el csüggedetten azt a lantot !

Ki tudja, messze-messze valahol
Nincs-é, ki hallja, mit ajkad dalol :
Egy szív, a melynek útja kín-keserves,
Mely lankad, csügged, mely már szinte elvesz. . .

Hahogy ezer dal közt, mit tollad ír,
Egy van, mely ilyen szívnek balzsam-ír :
Nincs rá okod, a mért magad epeszszed —
Ez egy dal megfizette mind az ezret !

Radó Antal.

Jó példával azok előtt kell járni, kik a nemest, szépet s nagyot saját szívük sugallatából nem cselekszik.

*

Mindig előre, soha se hátra; mindig alkoss, soha se rombolj.

*

Tökéletes boldog csak az lehet,
Ki az emberekkel sok jót tehet.

Ugron István.

Levél a szerkesztőhöz.

Kedves barátom!

Kapuzárás után jönnek a legéletrevalóbb gondolatok. Hogy eltelt az általad kitűzött határidő, bennem is azután kezdett derengeni, mit szives fölhívásodra már előbb írnom kellett volna.

Ilyenek vagyunk mi, magyarok! Részben vagy egészben, mindig elkésünk, nem csoda hát, ha csak a saját kárunkon okulunk.

Hányszor megbántuk a múltban, hogy össze nem tartottunk, hányszor meg fogjuk a jövőben, de mindig csak utólagosan, mikorra a kár már meglesz!

A politikai és társadalmi széthuzó harcok sivatagán valóságos kis oázis az a hely, hol mindannyian találkozunk és egyezünk.

Ilyen oázis az EMKE. Legyen ez a viruló szigetekcske minden jó hazafinak, párt- és felekezeti különbség nélkül, az a szentélye, hová lelki harmóniáját helyreállítani, káros szenvedélyeitől megtisztulni zarándokol el!

Sepsi-Szt-György.

Dr. Farnos Dezső.

Az E. M. K. E. fáklyát gyújtott, melynek fényénél a múltba tekinthetünk és a jövőbe is bepillantathatunk. Törekedjünk, hogy a fény még évezredekre világítson az erdélyrészi magyarságnak s legyen vezércsillaga honfitársainknak is.

Soó Gáspár,
főgymnasiunai igazgató.

Midőn kibontád tizedéve
A vértelen harcz zászlaját,
S fajunk fogyását észrevéve
Gátként ez árt megállítád;
Mivel szent czélod homlokára
Felirád négy szerény betűd,
S a hármás bér cz honát bejárva
Győztes csatád volt mindenütt:
Jer és pihenj meg óh nagy eszme
A hűnöröm szent könnyiben;
Örök ott munkád győzedelme,
Hol oly sok harczosod pihen!

Embery Árpád.

főgymn. tanár.

Ne legyen e hazában egy *magyar*, a ki e névre büszke ne legyen. Ne legyen egy se, ki ne akarjon igazán méltó lenni szép nevére, a *magyar névre*, melyet egykoron a félvilág félően tisztelte. Más nemzetet megvetni nagy hiba; de mindennek felett imádni kell saját vérünket és megvetni azt, ki idegent majmolva feledi, hogy csak addig állhat fenn nemzetünk, a mig megtartjuk nemzeti vonásaink. Ki *világpolgárságról* álmodozik, az korcs, az hűtlen, az pusztuljon el, örült álmával menjen másfelé! Örültek házába az ily magyart!

Kolozsvár, 1895. május 18.

Hory Béla.

Boldog vagyok, hogy anya vagyok a nemesen gondolkodó, hazáért rajongó, királyt, törvényt tisztelő és a kulturáért mindent áldozó székely nemzetben.

Székely-Keresztur.

Dr. Lengyel Árpádné.

Ha Erdély Magyarhon jobb keze, akkor a Székelyföld e jobb kéz mutató ujjá, mely büszkén mutatja, hogy kell szeretni a hazát, hogy kell fentartani a magyar nyelvet, magyar viseletet, magyar szokásokat és magyar vitézséget.

Kolozsvártt, május 18-án 1895.

Hory Béláné.

Adja az ég, hogy a tizéves működés a magyarság diadalának és felvirágzásának évezredek multán is elismert alapja legyen !

Budapesten, 1895. május hó 21.

Zempléni P. Gyula.

A mai Udvarhelymegye által elfoglalt területnek ama kiváló stratégiai jelentősége, melynek homályos vonatkozásait a székely népmondák és a rabonbánok regés történetei oly lelkesítőleg hirdetik, a tüzetes és szakszerű régészeti buvárlatokban is fényes igazolását kezdi nyerni. Életem egyik örömeinek és büszkeségének tekintem : hogy a két Küküllő forrásvidékének a keleti határhegységen tulra egészen a szarmata népekig kimutatható élénk forgalmi és hadászati összeköttetésével néhány újabb adalékot szolgáltatathaték én is Udvarhelymegye legrégibb történetének még mindig sok fejtörést okozó felderítési munkálataihoz. A székelység faji önérzetét pedig legkevésbé sem csökkentheti az a mind jobban kidomboruló történeti igazság, hogy a messzi Kelet a Tisza-Duna közével egykor és pedig a székelység hagyományait évszázadokkal megelőző időkben épen Udvarhely irányában találta meg legrövidebb és legkeresettebb kapcsolatát s a Hargita erdőkoszorus láncolatán át a Feketetenger partvidékéről a közép Duna mellékére egykor épen olyszerű forgalmi kapcsolat szolgált itt át, mint a mínőnek felelevenülését a magyar kormány legújabb vasuti tervezetének gyimesi csatlakozásában üdvözölhetjük.

Déva, 1885. május hó.

Téglás Gábor.

Székelyudvarhely város közoktatási, közművelődési intézetei és egyletei.

A rendelkezésünkre álló tér nem engedi, hogy a Székelyföld anyavárosának közoktatási, közművelődési intézeteiről s jótékony egyleteiről behatóbban tárgyaljunk. Legyen elég annyit jeleznünk előre is, hogy nincs hazánknak egyetlen városa sem, mely, népességét véve tekintetbe, aránylag gazdagabb volna közoktatási és közművelődési intézetekben. Valóságos »Athén« je a Székelyföldnek e kies helyen, az ős Budvár aljában elterülő s 6000 lelket számláló város, melynek lakossága rendkívül sokat áldoz intézetek és egyletek felvirágzása érdekében. Hogy azonban bárki is meggyőződjék arról, hogy e bevezetésünket nem elfogultság sugalmazta, álljanak itt nagyvonásokban azon adatok, melyek mellettünk bizonyítanak.

Félkézzel gyűjtöttük az adatokat s egész kötetre való anyag halmozódott össze. De szóljanak a tények :

I.

Közoktatási intézetek.

Kezdjük meg a sorrendet az alsóbb iskolákkal.

1. *A róm. kath. főleemi tanoda.* Van 5 osztálya s áll a Szent-Ferencz-rendi szerzetesek vezetése alatt; minden osztályban egy paptanító tanít. A tanulók száma 1895-ben 150.

Paptanítók : P. Csiszér Elek, zárdafőnök, mint igazgató ; P. Kory Ottó, Istvánffy Alajos.

2. *A ref. főleemi tanoda,* a ref. főgymn. kapcsolatban áll. 14 osztálya van. Osztályvezetők, a köztanítók.

A tanulók száma 1895 végén : 128.

3. *A róm. kath. főelemi leánytanoda*, áll 6 osztályból és egy előkészítő osztályból. Tanító-személyzete: Stabiszewsky Virginia, igazgatónő és a zárda főnöknője; Wilh. Cassiana, Reiner Adolfin, Szentkovits Zsófia, Plattner Tobia. A tanulók száma az 1895. év végén: 220.

Saját épülete van, Fogarasi János r. kath. püspök alapítványából építve. Az épület 18.000 frtba került, a bennlakás mintegy 20 tanulót fogadhat be. Év végén a tanulók munkájából kiállítást rendez. Tanítják az éneket, zenét, porcellán- és üvegfestészetet.

4. *A ref. főelemi leánytanoda.*

Igazgatónő: Madarász Veronika. Tanítónők: Kelemen Ilona (r. tanítónő), Nagy László (r. tanító) és a hitoktatók.

Az iskola saját épületében van elhelyezve.

Tanulók létszáma az 1895. isk. év végén: 120.

Év végén munka- és rajzkiállítást rendez s az írásbeli dolgozatokat állítja ki.

5. *A Mária Valeria gyermekkert* illetőleg óvoda létesítésének eszméjét 1873. november 13-án városi közgyűlésen Zayzon Ferencz penditette meg. 1875-ben M. Valeria nevet nyert. Az állami segítyen kívül mulatságok jövedelmeiből és egyesek áldozataiból teremtette elő a fentartáshoz szükséges pénzösszeget. 1888-ban a f. bizottság megalakulván, örökös tagok lettek: V. Daniel Gábor, Kassay F. Ignác (elnök), Dr Török Alfréd, Sándor Mózes, Dr Solymossy Lajos, Ugron Gábor, Gyarmathy Ferencz, Demeter Dénes. — Kassay F. Ignác buzgólkodására minden évben álarczos bálók tartatnak ez óvoda javára. A gyermekkert alapja 17.000 frt, melyhez többek között Daniel Gábor 1100 frttal járult, jelenleg a 25 ezer frtot meghaladja. Saját helyisége nincs, de egy díszes épület tervezete elkészült s az építkezés csak napok kérdése.

A kisdédóvódába 80-an járnak. Az óvoda vezetőnője: özv. Kassay F. Albertné, r. tanítónő Sóó Mariska. Kassay F. Ignác polgármester közbenjárására a király Ő felsége egyik állami sorsjátékból összeget engedélyezett.

6. *Előkészítő osztály*, a m. kir. áll. főreáliskolával kapcsolatban, melyet Héjja Endre indítványára a tanári kar állított föl az elemi iskola és főreáliskola közt levő ür áthidalására s a kellő képzettség megadása tekintetéből. 1874—75-ik tanévben nyílt meg. A tanítás az osztályban teljesen ingyenes. A tanítást ingyen végzi a főreáliskola tanári kara. Tanulók száma 20—30 között váltakozik.

7. *Alsófoku iparos és kereskedelmi iskola.* Fennáll 15 év óta. Előbbi 3, utóbbi 2 osztályból áll. Saját helyisége nincs. A tanítás a Szent-Ferencz-rendiek zárdahelyiségeiben történik. A főfelügyeletet a mininiszterium gyakorolja, mely évenként 300 frttal segítyezi. Közvetlen a városi iparhatóság, egyuttal az intézet felügyelő bizottsága alatt áll.

Az iskolát a város tartja fenn.

1887—88-ik tanév óta Dr Vajda Emil, főreálisk. tanár, az intézet igazgatója. Tanárok: Fankovich Gyula (főreálisk. tanár, rajzot), Daróczi János (r. kath. főgymn. tanár, az iparisk. III. o. főnöke), Nagy László (ev. ref. tanító, a II. o. főnöke), Gaál Sándor (r. kath. énekvezér, az I. osztály főnöke). — A *keresk. iskolában* tanítanak: Dr Vajda Emil (igazgató) és Barabás Jenő, m. kir. állami főreáliskolai tanárok. A vallást tanítják: Németh Sándor (ev. ref. lelkész) és Bartha Albert (róm. kath. lelkész). Tanulók létszáma: az ipariskolában 120—140 között váltakozik; a keresk. iskolában 20—30. A tanulóknak minden évben munkakiállításuk van, hol jutalomban részesülnek. Az intézet felügyelő bizottsága: elnök: Kassay F. Ignác polgármester; előadó: Demeter Dénes, tanácsos; jegyző: Medgyesi Gábor. Vannak ezenkívül választmányi tagok, ellenőrző bizottsági tagok, bíráló és műhely vizsg. b. tagok. Az iskola részt vesz dolgozatokkal s rajzokkal az 1896-iki országos kiállításon.

Az ipariskolának nincs állandó épülete. Az osztályhelyiségek szűkek, sötétek s egyáltalában meg nem felelők. Legfőbb ideje volna állandó helyiségről gondoskodni.

8. *Állami kő- és agyagipariskola.* Alapított 1893-ban, Lukács Béla, volt kereskedelemügyi miniszter idejében, Udvarhelymegye és város aldozatkészségével. A szakiskola IV évfolyamra terjed és két szakra van felosztva, u. m.: kő- és agyagiparra. A tanulók létszáma az I. és II. évfolyamban 38. Az intézetnek saját épülete van, mely 28658 frt 62 krba került. Az intézet vezetője Scheffler Nándor igazgató, köipari szaktanár, továbbá Sebők Ignác, agyagipari szaktanár s minden szakon van egy művezető, Janeck József és Kobori Ferencz. Óraadó tanárok: Scheffler Nándor, Barabás Jenő, Király Lajos, Olasz Gyula, Félegyházi Antal, Gáspár Balázs, kik az elméletet tanítják.

A köipari szak feladata oly szakképzett munkaerőt nevelni, hogy a 4 évfolyam befejeztével akár a nemesebb kőfaragászat terén, mint kőfaragó segéd, akár műteremben, mint kőszobrász, esetleg mint művezető is, alkalmazható. Az agyagipari szak két részre oszlik, u. m. kályha- és edénykészítésre; egyiknél a főszó az ízléses és stílszerű edényekre, a másik rész a kályha készítésére helyezi a főszó. Végül az építési terracottára is figyelmet fordítanak. Mindkét szaknál bármily megrendelés tehető, csak terminushoz nem kötheti magát az intézet.

9. *Állami felső leányiskola.* 11 év óta áll fenn. 1884. szeptember 16-án nyílt meg az I-ső osztálylyal, az ekkor még községi leányiskola. Sándor Mózes, kir. tanfelügyelő, ünnepélyes beszéddel adta át az iskolát a nyilvánosságnak. 1890-ben női szakosztálylyal bővítették ki. 1892-ben zászlófelavatási ünnepélyt rendezett az iskola. A tanulók gyűjtéséből készített díszes zászlót értékes és művészi kivitelű szalaggal ajándékozta meg a zászló-anya: méltóságos Ugron Gáborné úrnő.

1893-ban a felső leányiskola államosított s az igazgatói teendőkkel

továbbra is Weinberger Fanni bízott meg. Kinevezettek: Vargha Ida, okl. polg. isk. tanítónő és Sándor Emma, okl. munkamesternő. A rajzot Fanovich Gyula és az éneket Dr. Vajda Emil főreálisk. tanár tanítja.

Az iskolában önképző kör is alakult. Az isk. által adott műkedvelői előadások jövedelméből segélykönyvtárt alapítottak, mely a legszegényebb növendékeket könyvekkel látja el.

Az iskolának ezideig 356 növendéke volt, kik közül már többen tevékeny, hasznos tagjai a társadalomnak. Az iskola bérházban van elhelyezve, de közel az idő, a midőn a magas kormány gondoskodásából állandó épületet kell nyernie e szép hivatást teljesítő intézetnek is.

A három középiskola közül az *ev. ref. főgymnasium* 1672-ben nyitotta meg, főleg Bethlen János 1000 darab aranyból álló alapítványából. Eleinte négy latinosztály volt: etymologia, sintaxis, poezis és rhetorica, ehhez járult még az elemi osztály. Az alsóbb osztályokat a köztanítók vezették; a felsőbb tanulók (a deákok) a rektor felügyelete alá tartoztak. Később kiegészült a tantárgyak száma a logikával, görög és német nyelvvel, végül ezekhez járult a műének is. Tetemes javításokat hozott létre Kiss Gergely (1768—1786), ki átépítette a coll. épületét és templomát. 1832-ben az intézet főtanodai collegiummá tétetett s a theologiai, phil. és lit. szak mellett a jogi is felállított. 1851—52. tanévben új szervezetet nyert az intézet. A tanulók 3 elemi, 8 gymn. és 2 theol. osztályra soroztattak. 1861-ben az elemi tanoda 4 osztályra bővített. 1871-ben a jogi szakosztály megszűnt.

Az 1771- és 1772-ben készült épület semmikép sem volt alkalmas a tanításra, sem a nagyszámu bennlakók befogadására. Ezért 2 emeletessé tették az épületets nagy átalakításokat eszközöltek, melyek 45.000 frtba kerültek. Jelenleg diszes 2 emeletes épület áll rendelkezésre, kényelmes s világos, nagy termekkel stb. Az új épületet 1888. október 14-én szentelték föl. Az új épületben összesen 48 helyiség van. A collegium összes vagyona mintegy 400.000 frt értéket képvisel. Az iskola az ifjakat 83-féle ösztöndíjból gazdag s jótékony ju'almazásokban részesítheti. A szertárak elég gazdagok. A könyvtár a 15.000 darabot meghaladja s ca. 10.000 frt értéket képvisel.

A coll. közvetlenül az erd. ev. ref. egyházkerületi állandó-tanács közvetlen hatósága alatt áll. Főgondnok: Sebesi Ákos; algondnokok: Dr. Mezey Ödön, Gyárfás Endre; Ilyés István pénztáros és Dr. Nagy Samu, coll. ügyvéd. Igazgató: Gönczi Lajos. Tanárok: Bod Károly, Félegyházi Antal, Solymossi Endre, Olasz Gyula, Kovács Dániel, Fejes Áron, Szabó András. Ezenkívül vannak köztanítók is. A tanu'ók száma az 1894—95-ik tanév végén 189. Az intézet állami segélyezésben részesül. Kilátás van arra, hogy rendszeres évi állami segély czímen tizenhat ezer forintot nyer az intézet s a tornacsarnok fölépítésére 8 ezer frtot, egyszer mindenkorra. Tanárainak létszáma kiegészítettik 13-ra s az állami díjazást nyerik.

*A róm. kath. főgymnasium**) a jezsuiták tanodájából még 1688 előtt keletkezett. Kezdetben a gymnasium 4 latin és 2 elemi osztályból állott. A jezsuita igazgatók közül kitűnt Káldi György, ki 1695-től 1700 végéig kormányzott. 1736-ban a gymnasiumot kibővítették a retorikai és poetikai osztályokkal. A jezsuita szerzet 1773-ban eltöröltetvén, azok tagjai többnyire megyei papokká lettek és így folytatván a tanítást, az udvarhelyi gymnasium megyei papok és világi egyének kezeire bízott. Végre 1849-ben a tanintézetet bezárták s épületét katonai czélokra használták. 1850-ben újra megnyitották, az új tanterv szerint berendezve. Ekkor az intézet teljes 8 osztályúvá lett. 1854-ben megnyílt a finővelde is. 1859–60-ban létre jött az ifjúsági könyvtár, melyben jelenleg 1200 kötet van. 1877-ben előkészítő osztályt alapítanak, ez 1882–83-ban megszűnt. A tanári kar 1890-ben kisegítő könyvtárt létesített a tanulók számára. 1892-ben a zenetanítást is megkezdették. A tanári kar buzgalma folytán a zenekari alap a 3000 forintot jóval meghaladja. Az egyes szertárak is szépen vannak berendezve.

Jelenleg az iskolának új palotát építettek, mely 100.000 frtot meghaladó összegbe került. A főgymnasium fentartója az erdélyi róm. kath. Status, egyházi főgondnoka Jung Cseke Lajos apát-plebános; világi főgondnoka Dr. Török Albert s igazgatója Sóó Gáspár. Tanárok: Daróczy János, Embery Árpád, Gáspár Balázs, Gáspár István, Hajkó László, Jánosy Péter, Király Lajos, Szigethy István, Tamás Albert, Varga Sándor. — Tanulók száma 200 körül. Az internatusban mintegy 60 tanuló nyer teljes ellátást. Igazgatója Bodosi Lajos. A finőveldeben (convictus) mintegy 50 tanuló van. Igazgató Varga Sándor.

*Magyar kir. áll. főreáliskola***) alapított 1871-ben Vargyasi Daniel Gábor főispán, dr. Török Albert és Tibád Antal hathatós közreműködése folytán Eötvös József br. minisztersége alatt. Trefort Ágoston kiváló figyelmére méltatta az iskolát s emelkedése nagy mértékben az ő atyai gondoskodásának köszönhető. Az internátus 1871 óta áll fenn s fentartására 1892-ig, mikor új palotát nyert, a megye sokat áldozott évente. Az intézet előkészítő osztálya 1874-ben létesült. Az új palota, mely méltó disze a városnak, s mely a Székely-támadt (Csonkavár) helyiségén van, gr. Csáky Albin minisztersége alatt épült az állam és a megye jóvoltából. Az emeletes s a modern igényeknek megfelelő, diszes tornacsarnokkal bíró palota 120,000 frtba került. Az új palota létesítése Daniel Gábor, dr. Török Albert, Elischer József fáradhatlan buzgalmának köszönhető. Van az intézetnek virágzó ének- és zenekara, melynek pénzelapját a tanári kar anyagi áldozattal tette le s buzgalmával növelte 1600 frtot meghaladó

*) Történetét megírta Daróczy János, főgymn. tanár, az 1892-ben Embery Árpád tanár szerkesztésében megjelent Emléklapban

**) Történetét megírta Dr. Vajda Emil tanár.

összege. A szertárak gazdagon vannak ellátva; mintegy 5000 darabbal 22,000 frt értékben. A tanári könyvtárban 5000-et meghaladó kötet van 11,000 frt értékben. Internátusa szépen van berendezve s a tanulók ellátása, gondozása valóban mintaszerű. Kir. igazgató dr. Solymossy Lajos. Tanárok: Barabás Jenő, Csehély Adolf, Dózsa Jakab, Fankovich Gyula, Hann Károly, Hlatky Miklós, Molnár Károly, Pálffy Károly, Pogány Kornél, dr. Rózsa Géza, Tompa Árpád, dr. Vajda Emi és Varga Lajos. Az együttlakás az igazgató és Glatz Ferencz tanár felügyelete alatt áll. A tanulók száma 130—140 körül váltakozik.

Egyletek, pénzintézetek.

A *Casino* egyesület a legrégibb alkotások egyike. Mintegy 32 éve annak, hogy Ugron Lázár és János Széchenyi emlékére ily czimen egyesület ohajtottak alapítani. Az egyesület nehéz napokat élt át, míg megerősödhetett. 1884-ben Daniel Gábor áll az élére, mikor az egyesület belélete lendületet vett. A *Casino* felvirágzása körül kiváló érdemeket szereztek Ugron János, dr. Török Albert és Szakács Mózes. Az 1895. évre a tisztikar így alakult meg: tiszteletbeli elnök Mikó Árpád, elnök dr. Török Albert, alelnökök: Sándor Mózes, Ugron János; titkár dr. Rózsa Géza; pénztárnok: dr. Demeter Lőrincz; gazdák: Barabás András, Persián János, Hosszu Emil; könyvtárnok: Molnár Károly. Az egyesületnek 190 rendes, helybeli és vidéki tagja van és öt szobás kényelmes helyiséggel, külön vendéglővel és számos újsággal felszerelt olvasó teremmel rendelkezik. Az egyesület átlagos évi forgalma 2000 frt.

Magyarország leghatalmasabb egyesületének az *EMKE-nek* is meghozta a megye és város áldozatát. 1885-ben előbb városi, 1886-ban a megyei tagokkal egyesülten a megyei és városi választmányt szervezték Székely-Udvarhely központtal, elnökké választva Vargyasi Dániel Gábort. Az egyesületnek a vármegye területén mintegy 500 tagja volt, kik közül 32 alapító tag. Az egyesület két ciklus folyamán közel 10,000 frttal járult a szent ügy anyagi segélyezéséhez. A választmány a befolyt tagdíjak 52%-ával rendelkezvén, ily módon ca. 1000 frtot fordított jótékony célra. Az egyesület tisztikara következő: t. elnökök dr. Török Albert és V. Dániel Gábor. Elnöke Mikó Árpád; alelnökök Ugron János és Jung Cseke Lajos; titkár dr. Solymossy Lajos; pénztáros dr. Vajda Emil; jegyző dr. Rózsa Géza; ellenőr Ugron István; számvizsgálók: Diemár Károly és Hlatky Miklós; jogtanácsos dr. Nagy Samu és 24 vál. tag.

A *nőegyesület* egyike ama jótékony intézményeknek, mely sok szegény és árva arczáról törölte le a bánat és kétségbeesés könnyeit.

A jótékony nőegyesület alakítását a következő nemes szívű hölgyek kezdeményezésének köszönhetjük: Fejérváry Lajosné, báró Bánffy Klára, Bogdán Józsefné, Kovács Ilona. A szervező hízottság tagjai voltak: Ugron

Lázárné, özv. Lakatos Jánosné, Korondi Mózesné, Zajzon Ferenczné. Az alakuló közgyűlés 1875. febr. 14-éntartatott meg. Ime a legelső tisztikar névsora: Elnök Ugron Lázárné; alelnökök: Koncz Lajosné, özv. Lakatos Jánosné; pénztárnok özv. Korondi Mózesné; ellenőr Tolvaly Zsigmondné; nőjegyző Zajzon Ferenczné; férfigjegyző Sebesi Ákos.

A legelső évben az egyesületnek körülbelül 300 tagja volt.

Az egyesület célja a helyben lakó, elnyomorodott munkaképtelen beteges szegények segélyezése, az árvák ügyének felkarolása, lehető elhelyezése; de már alakulása első éveiben kedvező anyagi viszonyainál fogva nagyobb összeggel járult egy óvoda felállításához, segélyezte a magyarországi árvizkárosultakat, gyűjtést és koncertet rendezett a török sebesültek, valamint a »Székelyegylet« javára.

A fenti célhoz szükséges tőke előállítására szolgáltak az egyesületbe beírt tagok alapítványai, a tagsági díjak, a nagy számban rendezett kiállítások, hangversenyek, tánczvigalmak, népiünnepélyek, sorsjátékok és munka- vagy fillérestélyek (kötőkék), mely utóbbiakról büszkén mondhatja a nőegylet, hogy ezen estélyek nyújtották városunk közönségének a legtöbb szellemi élvezetet.

Jelenleg van az együletnek 273 tagja; alaptőkéje kitesz 5788-28 frtot.

Ime az 1895. évre megválasztott tisztikar névsora: tiszteletbeli elnök özv. Ugron Lázárné; tiszteletbeli alelnökök: özv. Szabó Mártonné (elhalt). özv. Kis Ferenczné; elnök özv. Török Pálné; alelnökök László Domokosné, Sándor Mózesné; titkár Bod Károly; pénztáros Félégyházi Antal, ellenőr özv. Zakariás Józsefné; jegyző özv. Kassai Endréné.

Az egylet üdvös és áldásos tevékenységét ez utolsó évben is rendkívül buzgón folytatta.

A *polgári dalegylet* 1881-ben alakult s a működni megszűnt régi dalárda romjain újra szervezkedett s ez időtől fogva folyton virágzik. Dal-estélyeket ad, a márcz. 15-iki ünnepélyeknek 10 év óta rendezője, az ebből befolyó összeget évek óta fölváltva a Kolozsivárt felállítandó szabadságszobor és a segesvári tájékra tervezett Petőfi szobor-alap javára fordítja. Pártoló tagok száma 120—150. A működő tagok, kiknek nagy része derék iparosokból áll, oly szorgalmat fejtettek ki a magyar dal-öntudatos és művészi fejlesztése terén, hogy az 1892-iki budapesti dalár-ünnepélyen Poldini »Ébresztő«-jével 17 versenyző dalegylet közül a 3-ik díjra, a nemzeti zenede által felajánlott ezüst babérkoszorura érdemesítették. A fiumei 1894-iki dalárünnepélyen 32 versenyző dalegylet között újból a 3-ik díjra, a kecskeméti nők által följánlott gyönyörű ezüst babérkoszoru elnyerésére érdemesítette az Erkel Sándor elnöklete alatt működött jury hizottság.

Nincs városunkban oly ünnepély, hol ne szerepelne a dalegylet s ezenkívül az erdélyi rész több városában is hangversenyeket rendezett. Jelenleg az 1896-ban megtartandó budapesti dalárünnepélyre készül.

Tisztikara: elnök Ugron János; alelnökök Bedő Ferencz, dr. Ráczkövy Sámuel; karnagy dr. Vajda Emil; pénztáros Benkő József; titkár Simó István. Működő tagok: Tamás Gáspár, Keffner Gyula, Szentes Márton, Jankovits Géza, Szabó Lajos, Schuller Ferencz, Kállay József, Benkő József, Fischer Ferencz, Szabó Gyula, Gábos Károly, Szabó Pál, Nagy Ferencz, Bodrogi István, Nagy János, Kókay József, Zengliczky Károly, Cseh István, Koronkay Ferencz, Timár Sándor, Kassay József, Kiss Lajos, Sepsi Lajos, Pap István, Szabó Ödön, Kökösy József, Borbély György, Biró István. Összesen 27.

Az *Iparos önképző és betegsegélyző egyesület* egyike a fiatalabb intézményeknek s már is szép multja van. 1890-ben alakult. Készpénze 1243 frt 79 kr. Ingóságokban, felszerelés stb. 755 frt 1 kr. Könyvekben 801 kötet művel 873 frt 30 kr. Összes vagyon 2872 frt 10 kr. Van az egyesületnek 294 tagja; ebből alapító 10, rendes 19, pártoló 157 és havidíjas 26. Az egyesületnek igen szép kényelmes helyisége van, ellátva olvasó, billiárd és játszó-teremmel. Az egyesület jobb erőiből, egyesülve a dalegyelet tagjaival, műkedvelő társaság áll fenn, mely jótékony előadásokat rendez minden évben. Van szépen berendezett színpada. Az előadások rendezői dr. Vajda Emil és Solymossy Endre. Az egyesület fillérestételeket rendez szavazatokkal, zenével és felolvasásokkal. A betegsegélyző sok betegnek nyújt enyhét és segélyt. A tisztviselők következők: elnök Solymossy Endre; alelnök dr. Vajda Emil; titkár Csillagh József; pénztáros Ferenczi János; jegyzők: Németh Sándor, Kolumbán Lukács; gazda Bartók István; ellenőr Csillagh István; könyvtárnok Fischer Ferencz és Benedek Géza. Orvosok dr. Ráczkövy Sámuel és dr. Gerich Károly.

Az *E. K. E.* udvarhelymegyei osztálya 1894-ben alakult s rövid fennállása óta is bebizonyította életképességét. Hangversenyt adott s az Emke jubiláris diszközgyűlése alkalmával a kirándulásokat rendező a különböző fürdőkhöz, Parajdra, almási barlanghoz stb. Tisztviselői: kara elnök Ugron János alispán; Mezei Ödön dr. társelnök; Bod Károly ev. ref. tanár, Csanády Zsolt t. bíró, Diemár Károly kir. ügyész, Jung Cseke Lajos, apát-plébános, Solymossy Lajos dr. főreálisk. igazgató, Vajda Emil dr. főreálisk. tanár, Stratzinger Emil p. igazgató alelnökök; Fás Gyula főerdész és Pogány Kornél főreálisk. tanár titkárok; Demeter Lőrincz dr. megyei aljegyző, Embery Árpád r. k. gymn. tanár, Hoffmann Sándor m. kir. mérnök jegyzők; Molnár Károly főreálisk. tanár pénztáros; Ferenczy Endre főmérnök, ellenőr; Ráczkövy Sámuel dr. Lengyel Sámuel dr. egyleti orvosok. Koncz Árpád min. gyógyszerész és Szabady Ferencz dr. szamvizsgálók; végül 50 választmányi tag. Az egyesület megalakulásánál a központból Feilitsch Arthur br. társelnök és Radnóti Dezső főtítkár voltak jelen.

A *korcsolya egyesület* a sportkedvelő közönség megalapítására működik. Tisztviselők: elnök dr. Kovács Mór; titkár dr. Vajda Emil; pénztáros Hoffmann Sándor; gazda Gyertyánffy Albert és 12 vál. tag. Van az egyesület-

nek csinos pavillonja, mely mintegy 500 frtba került. Tagja van jelenleg 75. A várostól haszonbérbe vett pályán többször rendez mulatságokat. A közönség élénken látogatja.

Vereskereszt egylet megalakulása iránt V. Dániel Gábor 1879-ben tette meg az első lépéseket. Az egylet csak lassan fejlődhetett. A női választmány tagjai minden idejüket a nőegylet fejlesztésére fordítván, nem tekintették az egyletet helyi érdekűnek s ez okból a nagy számmal levő egyletek között, tekintve azt, hogy a közönség amugy is nagyon meg van terhelve, nem részesült nagyobb pártolásban, mindazáltal a helybeli és székelykereszturi fióknak 1500 frtot meghaladó alapja van. Az egylet ujjá szervezkedés küszöbén áll.

*Udvarhelymegyei ált. népnevelési egylet**) egyike a régibb egyleteknek s egyedüli az országban azok közül, melyeket boldogult br. Eötvös J. alkotott. 1869-ben alakult V. Dániel Gábor főkirálybíró buzgalma folytán. Az egylet felvirágzását s megerősödését buzgó közreműködésükkel kiválóan a következők mozdították elő: Tibád Antal, Kénosy Béla, Hlatky Miklós, dr. Török Albert, Pálffy Károly, Sándor Mózes. Az egylet jóltevői között első helyen áll néhai Raffay Károly ujszékelyi birtokos, ki 3000 frttal növelte az egylet alaptőkéjét s segély czimen 800 frtot adományozott. Nincs oly iskolája a vármegyének, mely jótékony hatását ne érezte volna az egyletnek. Segélyezésre kiadott összeg 4022.94 frtot tesz. Az egylet alapvagyon: 6747 frt 79 kr. Tisztviselői: elnök Sándor Mózes kir. tanácsos és tanfelügyelő; alelnök üresedésben: titkár dr. Vajda Emil; pénztáros Hann Károly. Választmányi tag 12.

Polgári olvasókör egyike a legrégebb egyleteknek. A kör 200 frtot meghaladó vagyonnal rendelkezik. Van közel 200 tagja. A kör tevékeny elnöke Bedő Ferencz ev. ref. lelkész. Alelnök Márton János ügyvéd és Fülei Dénes. A kör szerényen és hasznosan működik.

Gazdasági egylet 1883-ban Daniel Gábor főispánsága alatt alakult, melynek hosszú időn át elnöke is volt. Titkára Pálffy Károly, ki az egylet 10 évi működését is leírta jelentésében. Jótékony hatással működik jelenleg is a vármegye anyagi helyzetének fejlesztésén. Kiterjeszté az egylet figyelmét az eszközök javítására, tökéletesítésére, a mesterséges takarmány terjesztésére, gyümölcsfa-tenyésztésre, az állattenyésztés fejlesztésére. Tenyész kiállításokat rendezett és 1000 frtot meghaladó jutalomdíjakat osztott ki. Tagsági díj czimen az egylet alapítása óta 4000 frtot meghaladó összeg folyt be. Az állam is szép összeggel segélyezte az egyletet. A tisztikar a következő: elnök Ugron János alispán; alelnök Ugron Gáspár földbirtokos; titkár Kassay F. Dezső végzett gazdász; pénztárnok Németh Albert jogtanácsos, Miskolczy Károly ügyvéd. Ezenkívül 9 vál. tag.

*) Dr. Vajda Emil: „Az udvarhelyvármegyei ált. népnevelési egylet 25 éves története 1869—1895.” 40 oldal. Megjelent Betegh Pál nyomdájában Székely-Udvarhelyt.

Szinpártoló egyesület. Ugron János alispán kezdeményezése folytán jelenleg az alakulás küszöbén van. Az alapszabály tervezete és szervezése szétküldetett s gyűjtőívek is vannak forgalomba bocsátva.

Pénzüntézetek.

Székeljegyleti Első Takarékpénztár 1875-ben alapított, Ugron Gábor, orsz. képv. buzgalma folytán. A vidék egyik legvirágzóbb s biztos alapon nyugvó pénzüntézte. Alaptőkéje 50.000 frt. Forgalma a 17 milliót meghaladja. Tartalékalapja 75 ezer forint. Tiszta nyeresége 1894-ben 23758 frt 92 kr volt. Jótékony czélokra is sokat áldoz. Az elmúlt évben 700 frtot. Van fiókja Parajdon. Elnök s igazgatója Ugron Gábor; alelnökei: Bod Károly és Szigethy István; pénztáros Bartha Károly.

Az Udvarhelymegyei Takarékpénztár V. Daniel Gábor buzgólkodására 1873-ban létesült. Van 64 ezer frt tartalékalapja. Forgalma 7 millió. Jövedelme 22626 frt 10 kr. Nyugdíjalap 12 ezer forint. Jótékonyágát minden évben gyakorolja. 1894. évben is mintegy 700 forintot adott jótékony czélokra. Elnök: Dr. Török Albert, nyug. főispán; vezérigazgató: Dr. Solyomossy Lajos; helyettes: Sándor Mózes; pénztáros: Martinovits Szilárd. Virágzó és biztos alapon nyugvó pénzüntézet.

Zálogkölcson-intézet és betéti pénztár. 1873. évi január 1-én alapított. Forgalma 1.162.907 forint 21 kr. Alaptőke 30.000 forint. Tartaléktőke 27831.01. — Jótékony czélokra 75 frtot áldozott. Az igazgatóság tagjai: Gyarmathy Ferencz és Hlatky Miklós. Pénztáros: Csillag József.

Hitelszövetkezet, mely rövid fennállása óta oly szépen fejlődik, egyike a legsolidabb ilyenmű pénztáraknak. E szövetkezet a hazai központi szövetkezettel van kapcsolatban. A szövetkezet a polgárság valódi jótéteményére, 1895-ben alakult Ugron János alispán buzgó fáradozása folytán. Rövid néhány hó alatt 300 taggal dicsekedhetik, kik 700 üzletrészt írtak alá. Az egyesület hitele a központtal szemben 50000 frtig terjed.

Tűzoltó egyesület, alakult 1884-ben. Felszerelések értéke 8000 frt. Tisztikar: T. főparancsnok: Kassay F. Ignác, polgármester, Dr. Török Albert, Ugron János. Főparancsnok: Konez Ármin. Alparancsnok: Csillag József. Segédtsitz: Nagy Ferencz, Kassay F. Dezső. 6 osztályparancsnok. Pénztáros: Persián János. Szertárnok: Szibián György. Orvosok: Dr. Kassay Albert és Dr. Ráczkövy Sámuel.

Kerületi betegségélyző. Czélja: ipari és gyári alkalmazottaknak betegség esetén való segélyezése. Alakult 1893-ban. Tagok száma 880. Évi forgalma 9000 frt. Elnöke: Nagysolymosi Konez Ármin. Pénztáros: Novák Ferencz. Ellenőr: Gál Sándor.

Keresk. ifjak olvasó egyesülete. Alakult 1887-ben. Pénzalapja 400 forint. Tagjainak száma 40. Tisztviselői: elnök: Persián János; alelnök: Sterba Ödön; pénztáros: Lukács János; jegyző: Csató Imre; gazda: Zimay Ferencz.

A felsoroltakon kívül létező különböző ipartársulatok (czégek) száma 14. A legrégibb a talpérlelőké 1584-ből. Legnépesebb a eszima-diaké. Van külön társulata a kereskedőknek és földműveseknek. A 6000 lelket számláló Székely-Udvarhelyt van 10-féle iskola, köztük 3 középiskola. Van 30 egylete s társulata. Van 4 pénzintézete. Van hirlapja, a »Székely-Udvarhely« és van két nyomdája.

Ha meggondoljuk, hogy társulatok, egyletek, sőt iskolák is nagyrészt társadalmi úton keletkeztek, akkor fogalmunk lehet a város lakosságának áldozatkészségéről. A szives olvasó meggyőződhetett arról is, hogy városunk közoktatási, közművelődési intézetei s egyleteinek alakítása és felvirágoztatása körül közéletünk négy kimagasló alakja: V. *Dániel* Gábor, *Mikó* Árpád, dr. *Török* Albert és *Ugron* János szerzett elévülhetetlen érdemeket. Ily vezérférfiak önzetlen munkássága tette Székely-Udvarhelyt a Székelyföld szellemi középpontjává, irányadójává, így lett e kis város a megye éltető lelke.

Dr. Vajda Emil.
főszerkesztő.

Nem szolgálhatja az az emberiséget, ki első sorban nem saját hazáját szolgálja.

Palágyi Menyhért.

A miért küzd a magyarnak
Igaz szive, lelke,
Azt akarja megalkotni
Hazánkban az Emke.
Segítsen e célra együtt
Ész, sziv, pénz és a kar,
Akkor ur lesz hazájában
Örökké a Magyar.

Meszlényi Lajos.

orsz. képviselő.

Az Emkének arra kell törekednie, hogy mindazokat a kulturális feladatokat, a melyek bármi czímen az állam hatáskörébe beilleszthetők, *az állam oldja meg.* Tekintélyét és hathatós befolyását teljes erővel ez irányban kell érvényesítenie *fent.* *Lent* pedig az országrészben a vidéki választmányok, fiókok, Emke alapító és rendes tagok egyen-egyen és összesen, őrszemei kell, hogy legyenek a magyarságnak.

A megoldandó kulturális föladatakra a figyelmet ők vannak hivatva felhívni. E feladatok gyakorlati kivitelére szükséges intézmények létesítéséhez ők hivatottak konkrét javaslatokat tenni. Így az Emke testületének minden köre, minden tagja körültekintéssel, egyszerűzetten és ambícióval feladatot tölthet be. A központ rovására nem csak nem sorvadnak el az Emke testének végtagjai, de a vérkeringés egészséges irányu, erősítő és fejlesztő lesz az egész testben. Hogy az Emke *nemzeti* irányban *kulturális* missziójának sikerrel felelhessen meg, nem elég toldozni-foldozni, ingatag talaju, szemnek tetsző, ellenségnek irigységét kihívó olyan czifra sátrakat emelni, melyeket az első szélvihar elsöpör; hanem kőszálakra kell építeni szilárd falazattal maradandó műveket, melyeken a pokol kapui se diadal-maskodhassanak. E kőszálak keresése kötelessége minden tagnak. E kő-

szálak azok, a melyekre a vagyoni jólét felé irányuló fejlődés alap-
falát kell első sorban lerakni.

A vagyonosodással erősítjük a magyarságot s ez az egyedüli biztos
alapja a nemzeti irányban való művelődésnek. Erre kell, hogy az Emke
minden erejét, fiókjai és tagjai minden munkásságukat fordítsák.

Kolozsvárt, 1895. máj. 2.

Kuszkó István,

a „Történelmi Lapok” szerkesztője,
az Emke alapító tagja.

Mi még hibáinkat is szívesen megbocsátjuk magunknak, mások pe-
dig még jelességeinket se hajlandók nekünk megbocsátani. Ha pedig száz-
szor jót tettél valakivel, azért nem felejtí el, ha egyszer, akaratlanul, meg-
bántottad.

* * *

Fiatalkorunkban a kiválóbb embereket kicsinyítjük, a kicsinyeket
megnagyobbítjuk. Nyilván azért, mert ez utóbbiakhoz közelebb állunk,
őket a magunk után szabta mértékkel mérjük s minden jelességüket igen
közeliről, tehát aránytalanul nagyítva látjuk. A mit meg távolról nézünk,
az mind kicsiny előttünk.

* * *

Az ellentétek rendszerint azzal a szerencsétlen körülménnyel jár-
nak, hogy pártok képződnek a gyengékből, a kiknek existénciája nem a
maguk emberségében gyökerezik, hanem a haszonlesőkből, a kik értékü-
kön és érdemükön túl szeretnek érvényesülni.

* * *

Szeressünk, hogy szeretessünk!

Gönczi Lajos,

ref. kollegiumi igazgató-tanár.

Az épülő országház ajtajára odaillenék ez a figyelmeztetés:
Ne politikából csináljatok hazafiságot, hanem hazafiságból politikát!

Gárdonyi Géza.

A történelem s a jelen tapasztalatai azt igazolják, hogy csak az a nemzet számíthat életre s a nagy nemzetek sorában fenmaradhatásra, mely tagjait, éljenek azok bármilyen félreeső szegletén e földnek, számon tartja bennük a nemzeti összetartást, hazafias érzést és honszerelmet ápolja, fentartja. Mi, magyarok, ez ellen sokat vétettünk s ezért eléggé bűnhődtünk. Későn bár, de be kezdtünk látni káros következményét annak, hogy egymást nem tartottuk eléggé számon s érezzük kárát annak, hogy nemzeti nagy fejedelmeink akkor mulasztották el a nemzetért többet tenni, a mikor tehettek volna. Társadalmunk van hivatva e mulasztást jóvá tenni s ezért üdvözlöm az »EMKE«-t s kívánom, hogy nemzeties működését Isten áldása szentelje meg s hasson át mindnyájunkat az a tudat, hogy az »EMKE«-nek adott filléreinkkel egy-egy tagját mentjük meg az amúgy is csekély számú, szeretett nemzetünknek.

Sz.-Udvarhelyt, 1895. május 12.

Dr. Solymossy Lajos,
kir. igazgató.

***A legnagyobb tudás: tudatával birni annak,
hogy mit nem tudunk.***

Kolozsvár, 1895. május hó 11.

Báró Feilitzsch Arthur.

A művészetért feláldozom életemet!
Budapest, 1895. május 23.

SEMSEY MARISKA.

Románcz.

Szép május édes, fényes reggelén
A kávéház egy füstös kis zugában
Sohajt, busul, borozgat két legény . . .
Ott ülnek némán, szótlan, haloványan,
Szép május édes, fényes reggelén.

Verőfény ömlik át az ablakon,
Az aszfalt népe künn olyan vidám,
— Az élet még is szomoru nagyon! . . .
A másik búsán bólogat: Az ám! . . .
Verőfény ömlik át az ablakon.

Kaczér az asszony, szívtelen a lány,
Hűséges szívre köztük egy se vágyik,
Csélesap, hiú, szeszélyes mind a hány!
— Enyém is az! — sohajt nagyot a másik.
. . . Kaczér az asszony, szívtelen a lány.

Majd gondol egyet a két bús legény,
Aztán iszik. Már ez csak így szokás . . .
Olyan hasonló mind a két regény,
Hisz még hősnője sem, csak hőse más —
Egy lányra gondol mind a két legény.

Rózsa Miklós.

A nagy nemzeti harczban, melyet most küzdünk, az E. M. K. E.
a zászlótartó.

Márkus Miksa.

Legveszélyesebb ellenségünk.

Mig magyar a magyarral
Áll harczban szüntelen,
Hazám! hogy győznél annyi
Ádáz ellenfelen

Győzd le a pártos ösztönt,
Mit démonod sugalt,
Csak magadat legyőzve
Arathatsz diadalt!

Palágyi Lajos.

Ismerd meg tenmagad. Jelentős szavak ezek. Az önismeretet csak a műveltség adja meg. Áldás kísérje a magyar közművelődés apostolainak működését, kiknek szent célja és lankadatlan törekvése az önismeretnek nemzeti irányu fejlesztése.

Székely-Udvarhely, 1895. május 10-én.

Szabady Ferenczné.

Az új magyar költőkhöz.

Ne járjatok mindig
Idegen világba!
Jőjjetek már haza
A Tisza partjára,
A Duna partjára!

Legszebb dalát még a
Madár is ott mondja,
Ott, a hol született,
A hol kis fészkére
Borúl a fa lombja.

Pósa Lajos.

A latin, germán és szláv néptörzsek özönében elszigetelten álló makrokyi magyar népnek — ennek a franczia galanteriával elnevezett »öt millió lovagnak« — világszerte méltányolt lángoló honszerelme: leginkább ellenségei sokaságában leli magyarázatát.

*

Ellenségeinknek az Ur imádsága szerint is meg kell ugyan bocsátanunk, de ne feledjük, hogy Krisztus urunk is — a keresztfán függvén — csak az egyik latornak bocsájtott vala meg. . .

A minden rangu és rendü, külső-belső ellenségtől környezett makrokyi magyar népnek ez eléggé intő példa lehet az egyetértő tömörülésre, ezer éves hazája védelmében.

*

A Székelyföld szive, a székely anyaváros: a kis Székely-Udvarhely, tövében a tarfejü Budvárnak, az ősz rhabonbának, Attila s Zandirhám e hajdani fészke, az ősz szittya-magyar fajnak ez ép oly szomorú, mint dicső emlékü Mekkája történetében nevezetes forduló pontot fog képezni örök időközön át a hazafias EMKE ez évi junius hó 4-én megtartandó díszközgyűlésének aranynapja. . . Hargita s Budvár ormairól hirdesse e nagy nap emlékét a röpke szélben lengedező nemzeti színű zászló, lelkesítő tanubizonyosságul az elviharzott ezer év után megújuló hun-scytha barátság örökéletének!

E nagy napon Kárpátoktól Adriáig magasztos eszméktől elteltén s hazafias tette és áldozatra kész szívvél mindnyájan — »emlékezzünk régi-ekről! . . .«

Biró Pál.

Ének Attila haláláról. + 455.

Örömének első napján megfuladott vala,
Tündérasszony Ildikonak karja közt meghala,
Haját tépi, vad bújában gyászol a hunn sereg,
Nagy királya elvesztésén szeme vérkönyvet ejt.

P odhodszy József jegyzeteiből közli

Jakab Elek.

*Akárhányszor gyuljunk is szerelemre később, első szerelmünk emléket
imádjuk mindannyiban.*

Lovich Károly.

Ha az Emke nem volna kulturális tekintetben annyira fontos intézmény, akkor nem volna csupa kíváncsiság az egész ország, valahányszor közgyűlést tart ez a kulturegyet.

Budapest, 1895. május 10.

Sajó Aladár.

Hogy székelj nő vagyok,
Az nagy büszkeségem.
Érte bármely perczben
Feláldozom életem.

*Özvegy Fejérváry Lajosné
szül. Szakáts Borbára.*

Öt parancsolat, titkos drámaírók számára.

(Szabadon a szentírás után.)

1. Ne lopj.
2. Ne ölj meg olyan embereket, a kik neked mitsem vétettek, csupán a hatás kedvéért.
3. Alakjaid ne paráználkodjanak, mert ez csak a franczia drámákban divatos.
4. Ne kívánd ismert drámaíróknak sem a tárgyát, sem a meséjét, sem a fő-, sem a mellékalakjait, valamint a tantiémejeit sem.
5. Hat napig pihenj, a hetedik napon pedig ne dolgozzál és az Ur áldása léssen munkádon.

Hevesi Sándor.

»A mult hatalmunknak egyik eleme«, mondotta Beaconsfield lord egyik parlamenti beszédében.

Legyen az a dicső mult, melyet fajunk a haza szeretetében s az ön-fentartásra nézve ezer év zivatarai közt kifejtett, intő és buzdító példa a jövőre nézve. Ez hatványozza önbizalmunkat akkor is, a mikor legszebb reményeink tört virágként hevernek s vezérfáklyaként világítson előttünk most, a midőn az újabb európai állami alakulások próbára teszik élet-képességünket. Ez öregbitse ama reményünket, hogy nemzetünk világtörténelmi hivatását, a melyet Kelet kapuinál bizott reá a népek Istene, előbb-utóbb dicsőséggel valósitandja meg.

Dr. Hankó Domokos.

Egyesek nagy és kitartó munkája teremtetten meg az E. M. K. E.-t s bizony ismét csak ez és nem a sokszor hangoztatott lelkesedés tartja fenn.

Radnóti Dezső.

A román fáta, a mig fiatal volt, csak piros csizmákért adott csókot. A mikor megöregedett és maga szomjazott meg, minden csókért ezekből a piros csizmákból adott egyet vissza. . . A szegények Hungáriáért piros vért áldoztak valamikor, a kik szerették; ma pedig senki sem szereti ingyen és ha egyebet nem, egy pár piros csizmát elvár tőle is minden ifju legény...

Hát csakugyan — Hungária is megöregedett volna és nem lehet már ingyen szeretni?

Kabos Ede.

Mindig legyen szived nemesebb, mint czimed.

Mészáros Lajos.

Tekintetes Szerkesztőség!

Engedje meg, hogy én is egy pár sorral az ünnepélyhez hozzájáruljak, miután a távolság miatt részt nem vehetek személyesen.

Szép magyar hazám! Még egy ilyen pár egyesület s biztosítva a magyar léted. De ne aggódj hazafi! A magyarnak isteni ereje van magyart teremteni. Nem indultak 48-ban Zágrárból Jellasics vad csapatai a magyar ellen? s ime Zágrárbban 1895. évben magyar iskola épül. Amerre folyik Tisza és Duna, hirdessék a világnak, hogy a magyar hazáját szereti; hirdessék addig, a mig mezdőt a nap melegíti, a mig magyar szive dobog, a mig a sir el nem nyeli. Oh magyar! Te a világon leszel, mig a világ világ lesz, mig az égen egy ragyogó csillag lesz.

Zágráb, 1895. május végén.

Hogyisi Dömötörffy Györgyné.

Fohász.

»A székely hegyek csak a napsugaraktól pirulnak, népeinek gyávasága miatt soha sem«. Én Istenem! Székely népünknek ezen nemes jellemvonását nemcsak a történeti tények, hanem az *erköles* és *jellem* mezején is tartsd fenn, védjed, ápolod, hogy diadallal küzdve le minden akadályokat boldogulhasson s önboldogságával boldogítsa e drága hont!

Végh Mihály,

unit. lelkész.

Mindenben van most nálunk éles ellentét. A politikában, a társadalomban, a hitfelekezeti életben. Csak egyben értünk egyet: a magyar szóterjesztésének buzgalmában.

Dr. Báttaszéki Lajos.

Kossuth a székelyekről.

Irta: VAJDA EMIL dr.

Ki ne vágyott volna látni, hallani a »szent öreget«, különösen mi, kik csak legendaszerű elbeszéléseket hallánk ő róla; ki ne használt volna föl a magyar honfiak közül minden alkalmat, hogy Magyarország apostolát közéről szemlélje s kinek emlékéből vésődnének ki azon felejthetetlen perczek, melyeket szerencsés lehetett ő vele eltölteni.

Hány millió óhajtotta volna őt látni, de óhaja ha ezereknek teljesülhetett s hány van, ki a gondviselésnek keserű szemrehányásokat tesz, hogy őt már többé nem láthatja, nem hallhatja s nem beszélhet vele.

Azon kevesek közé tartozom, kiknek ez irányú óhajai reményen felül teljesedtek. 1889-ben az írók és művészek társaságával — mintegy 850-en — én is részt vettem a turin-párisi kirándulásban. Mint szikuliai, sokat hallék édes atyámtól — ki 48-ban főhadnagy volt — a Demosthenesi Kossuthról, lángelméjéről, tetteiről s így nem csoda, hogy a legnagyobb életezél volt előttem »el Turinba, látni Kossuthot!«

Arról azonban, hogy többször lássam őt, halljam, beszéljek vele, sőt két csókot is kapjak még ráadásul, még álomnak is merész lett volna. És mégis mindez beteljesült.

Báró Orbán Balázs — boldogult földim — a tisztelkedés alkalmával, mely 50-es csoportokban történt, külön is beajánlott a kormányzónak, ki nagy szívélyességgel fogadott s maga mellé ültetett.

— Székelyföldről jön? — kezdé meg a beszélgetést.

— Onnan, kormányzó úr, felelém én, Székelyföld anyavárosából, Székely-Udvarhelyről.

— A székelység iránt mindig érdeklődtem. Szeretem e népet, mert bátor a harcban, szívós s kitartó a munkában. Megvallom, sokat gondolkoztam, hogyan lehetne ez igazi magyar fajt különösen az Oláhországba való kivándorlástól megóvni. E tekintetben minden percznyi mulasztást hibának néztem. Hallottam, hogy újlag nagy mérveket öltött ez önöknél.

Midőn megnyugtattam e felől, jóleső meglepődést vettem észre isteni jóságú arcán.

— Székely-Udvarhely város is megtisztelt a díszpolgári oklevéllel. Büszke vagyok reá, igen szép úgy kompozíciója, mint koncepciója.

Jóságával nem akarván visszaélni, keze után nyultam, hogy megcsókoljam azt s mielőtt tiltakozhatott volna, megtettem azt.

Kossuth fölállott székéről s megcsókolván homlokom, a következő szavakkal bocsátott el:

— Vigye a székelyeknek legforróbb üdvözetemet. Székelyföld leg-erősebb védbástyája Magyarországnak, melyet úgy anyagilag, mint szellemileg támogatni s emelni, minden magyarnak legfőbb kötelessége.

Meghajtám magam s könyezve távozték. Bár Orbán, országgyűlési képviselő, Ruttkaynéhoz vitt be s beajánlván, sok érdekest hallék a »szent öreg« napi foglalkozását illetőleg.

Látogatásom után a Valentino kastélyba sieték, hol fényes bankett volt Kossuth tiszteletére. Két oly pontja volt ez ünnepélynek, mely kitörülhetlenül vésődött minden magyar szívébe. Helfy felköszönté Kossuthot, a ki erre fölemelkedvén helyéből, *öt negyed óráig* beszélt, oly hatással, elragadóan, hogy mindnyájan bámulatba estünk.

A szabadságharcz ideje vonult el szemem előtt egy perczre s képet alkoték e heroszról, ki a nemzetre oly hatással volt. Könnyű volt foglalat alkotnom Magyarország legnagyobb szónokáról. Az akkor 88 éves aggastyán hangja csengett a levegőben s oly átható volt, hogy a terem legszélső zugában is minden szó tisztán kivehető volt.

A mi erre következett, leirhatlan. A 850 magyar fölállott s mintegy varázsütésre gyujtott reá a Kossuth nótára.

Oh, mily jelenet volt ez . . . Kossuth sirva hajtá le fejét az asztalra . . . Az olasz nők a karzatról fehér kendőiket lobogtatták s a turini kitűnő zenekar a Rákóczyt játszá pompásan.

Midőn az emlékek átadása s lefényképezés után kocsijából a lovakat kifogtuk — mi ellen Ferencz hiába tiltakozott — s a városba bevittük, az olaszok bámultak s az egyik a közönség köréből hangosan kiáltá:

— Még sem hittem volna egy nemzetről se, hogy nagy embereit ennyire imádni tudja. Valóban a magyar nemzet méltó a dicséretre. Oh be boldogok vagyunk, hogy a magyarok Garibaldija »signore grand generale« városunkban lakik.

Ez történt első látogatásom alkalmával. Később négy évvel a szerencse újból olasz földre vitt s ezuttal kizárólag ez ország alapos megismerését tűzém ki magam elé kedves földimmel dr. Ráczkövy orvossal.

Az 1892-ben tartott dalárünnepély után kezdtem meg olaszországi hosszabb körutamat. Aug. 23-án értünk Turinba s Lajos napja előestéjén jelentkeztünk. Az Alb. di Pozzo-ból a bérszolgát elküldém a Via dei Mille 22. sz. házhoz Ruttkaynéhoz egy névjegygyel. Rövid időre megjött a válasz. S délután 2 órakor ott voltunk.

Kossuth »Iratának« IV. kötetén dolgozott. Mi Ruttkaynéhoz mentünk be előbb. Nemsokára Helfy is kijött, ki a kézirat átvétele végett időzött itt s elmondá, hogy a kormányzó szívesen lát bemehetünk.

Meglepetésemet alig tudám elpalástolni, mikor a dolgozó szobába léptem. Kossuth e négy év alatt — valószínűleg a megfeszített munkától — nagy változáson ment át. Hangja reszketővé vált, megfogyott testben s a hőrszi alak töpörödött agga zsugorodott össze.

Beszélgetésünk folyamán újból érinté a székely kivándorlás ügyét s annak veszedelmes voltát, ha kellő szigorral meg nem akadályozzák. A kormány föladata volna módokat s eszközöket nyújtani, hogy a nép fia ne legyen kénytelen kenyérért idegen földre vándorolni. Ez időben nyújtám át az ő életéről irt műveimet, melyet nagy szíveséggel fogadott. A Franklinnál díszes kiállításban 48 képpel megjelent művem egy hónap alatt második kiadást ért. Ez is mutatja, hogy Magyarországon mily népszerű a Kossuth neve.

Székelyföldön a Kossuth-kultusz óriási arányban el van terjedve. A rajongásig szereti s imádja igazi megváltóját, apostolát.

E látogatásom alkalmával a következő szavakkal fogadott:

Isten hozta! Gratulálok a székely dalegylet dicsőségének. Örvend a lelkem, hogy a székely fiuk az ország fővárosában diadalt arattak. Hiába, csak nem fajult még el a székely vér.

Midőn csodálkozásomat fejezém ki e gyors értesülés fölött, azt válaszolá:

Tudok én mindent, szemmel kísérek minden mozgalmat. Az én jó testvérem elolvassa nekem a hírlapokat, mert az én szemeimet gyöngülni érzem s nem arra valók, hogy sokáig szolgáljanak.

Eltávozásom alkalmával mélyen felsohajték. A kormányzó elváltása könnyeket csalt szemembe. Ő homlokon csókolva bocsátott el magától s karosszékéből nehezen emelkedett föl. Ruttkaynétól is elbucuszánk s faggatásaira kénytelen valék bevallani, hogy a négy év nagy s szomoruan aggályos változásokat idézett elő.

Nápolyban Lajos Tódorral ismerkedtem meg. Kedves s örökre felejtetetlen lesz e találkozásom is; Ferenczcel Turinban volt szerencsém megismerkedni, ki első látogatásom alkalmával otthon időzött.

Olaszországi utamból visszatérve, nemsokára nagy kitüntetésben részesülék. Helfy Kossuthnak gyönyörű kivitelű Makart fényképét küldé el nekem, Kossuth sajátkezű aláírásával ellátva: Dr. Vajda Emil tanár urnak emlékül. 1892. aug. 24. Kossuth Lajos.

Szent erekllye gyanánt őrzöm e képet s drága sorokat s áldom a Gondviselést, mely alkalmat adott életem legboldogabb napjait megérnem.

Jól és szépen szónokolni: közemberi művészet. Jól és szépen *cselekedni*: jézusi művészet. Ez magasabb és ritkább az elsőnél. Az EMKE utóbbit gyakorolja. Első helyen mindenkinek ezt kellene amaz helyett.

*

A lelkesülés, a mi nem egyéb, mint valamely érdeklődésnek magasabb fokozata, rendesen hamar ellobbanó láng. Bámulatos, hogy az EMKE iránti érdeklődés 10 év multán is valóságos lelkesülés magasságában jár. Ez biztos mózesi tűzoszlop. In hoc signo vinces, mert neked élned kell, oh hon!

*

Az az igazi mester, a ki önmagának ura, vezetője és orvosa tud lenni. Idegen szem nem láthat, idegen sziv nem doboghat, idegen kéz nem dolgozhat a mienk helyett kellőleg. E nemzet egyfelől az EMKE által is önmagának lett orvosává. Doktor, gyógyítsad teljes erővel és kitartással s tedd is éppé, erőssé és ifjává önmagadat társadalmilag. Főleg ebben van jövőd titka. Beteg test, beteg szellem gyümölcsozni képtelen.

Derzsi József.

TAVASZ-DAL.

*Tavasz mezőben járok én,
Körültem illat, pompa, fény,
S mint szent, magasztos ünnepen:
Zsolozsma zeng a légbe fenn,
Magasba szállt a kis pacsirta
Csattogva zengi vig dalát.
A völgy nevében ő köszönti
A felkelő nap biborát.
A lomb árnyán is zeng az ének,
Legrejteken a völgy ölének,
Rejtelmesen suttog a szél,
Kéjtől remeg minden levél.*

*S a rigó fütty, a hab zsongása
A bugó gerle kaczagása,
Mig a tetőre felhatol,
Magasztos összhangzatba foly.
Oh, édes ifju szép tavasz!
Te fejtheted meg csak mi az,
Mi e dicső összhangba zeng
S min lelkem oly kéjjel mereng?
Áhítat-e vagy szerelem?
Csitt!... Nézd amott jön kedvesem!
Hogy behatoljak titkaidba!
Vezesd őt gyorsan karjaimba.*

Török Bódog.

Az Emke és Székely-Udvarhely.

Az Emke nemzetünk áldásthozó napja s hazánk jóllétén szívvél-
lélekkel munkálkodik.

Szívének dobbanásától melegszik a nemzet teste s ez a meleg a jó-
tékonyág gyakorlatában nyilvánul. Lelkének fényével, a közművelődés
világító lángjával felkeresi a tévelygőket s arra az útra vezeti, a melyen
mindenkinek haladnia kell, a ki itt élni és halni akar.

Üdvözöllek Székely-Udvarhely! Nyilik-e még árvalányhaj Budvár te-
tején, azon a komor sziklahegyen, melynek ormán hajdan a rhabonbánok
fészkeltek?

Hol egykor fejedelmi személyek laktak, ma iskola van, úgy-e?

A maroknyi székelység hajdan magas sziklavárakban védte az anya-
országot, ma iskolákkal áll őrt.

Üdvözöllek kisdéd város, mely az ország más határaitól özőnlő hon-
fiakat kebledre öleled, hogy megmutassad, milyen az igazi székely lelke-
sedés!

Az Emkét a második évtizedbe Székely-Udvarhely nemes város kö-
zönsége vezeti be s e munkája a pünkösdi ünnepekre esik. Legyen e mun-
kája olyan, mint hajdan a szentléleké volt, mely megerősíté a hitben té-
velygőket. Szent Petőfi irta: Nem mondom én, előre székelyek! Előre
mentek úgy is hős fiuk! Nem mondom, de kérlek.

Hirdessétek fennen az Emke magasztos eszméjét. Szeressétek azo-
kat, a kik azt vallják, de ha valaki sértené, ébredjen fel bennetek Attila
hős apátok szelleme s az ő erejével sujtsatok oda, a hol bántják a magyart!

Deés, 1895. május 10.

Kászonfeltizi Veress Dezső,

a „Szolnok-Doboka” szerkesztője.

*A hazaszeretet a legnemesebb érzelem; s a hazáért munkálkodni, a
legelső kötelesség.*

Székely-Keresztur, 1895. május 20.

Borbély Pólka.

Szülőföldem . . .

Nem teszek összehasonlítást, de merem állítani, hogy a hajdani Udvarhelyszék — most Udvarhelymegye — népe mindig oly szívósan, oly forró szeretettel ragaszkodott a maga földjéhez, hogy különben bizonynyal egy sem. Meg van a magyarázata: az egész nép igazi, tiszta ősz székely volt.

A hivatás nagyon sokunkat elhozott a szülőföld kebeléről. Ma vagyunk csaknem annyian a megyékben szétszórta, a hányan vannak otthon. Vajjon egyaránt szeretjük-e mindnyájan az ősi szülőföldet? Vajjon nem leszünk-e kozmopolitákká?

Vigyázzunk, mert a haza szeretete a szülőföld szeretetével kezdődik. Ha a kezdet, az ősi forrás elapad, honnan fog táplálkozni a hazaszeretet?

Én itt a távolban mindig meghatottan éneklek a gyermekkor kedvencz dalát:

A hol állok, a hol megyek,
Mindenütt csak feléd nézek.

Kolozsvár.

Boross György,

Csak egy van, a mi egyaránt szabadon gyönyörködtethet mindenkit, a mi kárpótolhat minden földi szenvedésekért, ha annak értékét felfogni, gyönyöreit élvezni képesek vagyunk; s ez: a természet örök szépsége. . . . Ez a remek, Istentől nyert ajándék ritka szép bú-bájjal, szeszélyesen pompás, lelket emelő változatokban összpontosul: a vadregényes Erdély történelmileg s főleg szilárd népjelleméről híres — székelyföldjén.

Székely-Keresztur.

Bordy Ida.

Terpsichore levele Carneval herceghez.

Kedves herceg! Igéretet tettem volt Fenségednek, hogy évről-évre híven beszámolok földkörüli útamról s elmondom az úton nyert benyomásaimat és tapasztalataimat. A leperdült év farsangját Székelyországban töltöttem s örömmel jelenthetem, hogy a nemes, dicső székely nemzet fiai és leányai gazdagon áldoznak oltáromon s Fenséged ünnepét a continensen eddig nem tapasztalt vidám s előkelő modorban ünneplik. En, ki bejártam jóformán az egész földtekét, ki végiglejtettem az öt világrészt, ki önszemeimmel láttam a legsötétebb Afrika négereinek eszeveszett tánczeit, meg a Bal Bullier-ben cancant tánczó párisi diákokat, kiknek a frakkja is ropog az élvezettől, tulzás nélkül merem állítani, hogy aranyosabb kedélyt, hamisítatlanabb jó kedvet, pezsgőbb elevenséget, zajosabb életvidámságot s emésztőbb tánczszenvedélyt nem láttam sehol, mint Székelyföld szívében, anyavárosában — Székely-Udvarhelyt. Itt vannak a mi leghűségesebb, legodaadóbb s legszeretetre méltóbb alattvalóink, édes herczegem; ez az örömek és a gyönyörök hazája; itt kellene nekünk is letelepednünk, örökös tanyát vernünk; itt kellene Fenségednek 12 hónapig megszakítás nélkül uralkodnia. Milyen hölgykoszoru s milyen aranyifjuság! Egyszerűen mesés, páratlan, hihetetlen!

Képzelve csak, kedves herceg, egy alig hatezer lakossal bíró székely falucska, melynek farsangi krónikája dúsabb, változatosabb, fényesebb, mint sok-sok 50.000 lakossal bíró városé. Engem, a táncz istennőjét, végtelenül kellemesen érintett ez a csodás tisztelet és ragaszkodás, melyet e kedves kicsi városkában ifjak, agglegények, nős férfiak, leányok, menyecskék, özvegyek és fiatal asszonyok részéről tapasztaltam s kétségkívül Fenségedet is édes örömmel tölti el az a tudat, hogy itt, a távol keleten is oly

nagy és diszes hódoló hiveinek gárdája. Meglepetve fogja hallani, hogy ebben a vigalmi saisonban nem kevesebb, mint **21 nagyobb tánczvigalom** zajlott le Udvarhely városában, nem számítva a minden héten tartatni szokott fillérestélyeket, társasvacsorákat és társas összejövedeleket, mely alkalmakkor az aranyifjuság majdnem mindig áldozott oltáron. Nem mulasztanak itt el egyetlen alkalmat sem, midőn kifejezést adhatnak irántunk érzett hódolatuknak s volt rá eset, hogy egy kis székelly tündér a sok bálozástól beteg, de rendithetlen kitartással járta a souper-csárdást. Arra is volt eset, hogy egy másik kis székelly angyal nyolcz éjjel egymásután nem hunyta le szeméit; a táncz, az isteni táncz rabszolgája volt.

Megkísérlem számot adni a vigalmi saison nagyobb eseményeiről; ha valamit elmulasztok, Fenséged szives elnézését kérem.

Szeptember 29. Az egész béli symphonianak méltó ouverture-je volt a méltóságos *Mikó Arpád főispán úr installatioja alkalmából rendezett hangverseny és tánczkoszoru*, melyen részt vett s fejedelmileg mulatott a város egész intelligentiája s ünnepelt szépségei.

Október 7-én tartotta a jótékony nőegylet jóhírű theaestélyét. Ragyogóan diszitett és világított terem, óriási és fényes közönség, az elárusító sátrakban s az étkező vendégsereg közt a káprázatos szépségek egész legiója, exaltált lelkesedés, táncz, kivilágos kivirradtig. . . .

Okt. 17. Grand monstre élite megnyitó fillérestély. Ragyogóan diszitett és fényesen világított terem stb. stb.

Nov. 3. A kir. kath. gymnasium műkedvelői szini előadása és táncz-vigalma. Fényes és zajos siker, még fényesebb és zajosabb táncz.

Decz. 21. Grand monstre élite karácsonyi bucsu fillérestély. Ragyogóan diszitett stb.

Decz 26. A dalárda karácsonyi dalestélye. Magas, művészi niveaun álló program, lelkes hangulat, szünni nem akaró tapsok, szünni nem akaró táncz.

Jan. 15. Reáliskolai hangverseny és tánczkoszoru. Előkelő program, előkelő közönség, előkelő hangulat, szinarany kedély, táncz hajnalig.

Jan. 7. Nagyszabásu, báljellegű polgári kötöke.

Jan. 9. Grand monstre élite megnyitó fillérestély az új évben. Méltó folytatása az ó-évieknek s méltó kezdete az új esztendeieknek.

Febr. 2. Megyebál. A saison koronája.

Febr. 2. Iparos bál. Minden várakozáson felül sikerült.

Febr. 8. Diákbál. Tulzsufolt terem, tomboló jókedv, imádandó tündérsereg.

Febr 9. Altiszti bál. Állítólag lefőzött minden czivil-bált.

Febr. 16., Kereskedő bál. Régi hagyományaihoz híven szolid, biztos siker.

Febr. 24. Tüzoltó-álarczos bál. Kevés publikum, még kevesebb macskura, de annál több tréfa és humor.

Febr. 27. Korszakalkotó, históriai nevezetességű nagybőjti fillérestély. («A székely ifjúság vére nagybőjtben sem válik vízzé.»)

Márcz. 9. Gyermekek-bál. A nagy leányok majd hogy száműzik a tremből a kis lányokat.

Márcz. 11. Utolsó polgári bucsu-fillérestély.

Márcz. 13. Visszavonhatlanul utolsó uri kötöke.

Márcz. 23. E. K. E. estély. Sok toaszt, sok szép asszony s még is csodák csodája, a táncz elmaradt.

Márcz. 30. Korcsolya-bál. Állítólag a legkedvesebb s legszebb emlékü valamennyi közt. Méltó finale. (Magyarul: csukány.)

Ennél a 21-ik vigalomnál Fenséged magas rendeletére beszüntetem a tánczot. Azóta napról-napra érkeznek hozzám aranyosnál aranyosabb, illatosnál illatosabb rózsaszínű levelek, melyekben az udvarhelyi leányok, fiatal asszonykák, menyecskék és fiatal özvegyek esdve kérnek, látogassam meg újra Székely-Udvarhelyt; diadalkaput állítanának, virágcsőt, fényes kivilágítást, tűzijátékot s Jupiter tudja, még mi mindent nem rendeznének tiszteletemre. Jön az Emke s a szent, nemes, hazafias, jótékony cél érdekében lehetetlen egyet nem tánczolni. Hol a sziv, a kegyetlen, mely ily hő kéréseknek, ily szeretetreméltó meghívásoknak s fényes ígéreteknek ellenállani tudna?

Megyek, megyek, édes kicsikék; lehet, ott is maradok örökre közöttetek. Az egész földtekén sehol se érzem magam oly kitűnően, mint nálatok.

Kedves herczeg! Egy ajánlatom volna. Fenséged is jőjjön el Udvarhelyre jun. 4-én; válassza ezt a kedves kicsi falucskát székhelyéül s uralkodjék itt egész éven át, megszakítás nélkül, ragyogó fényben, tündöklő dicsőségben. Nem fogja megbánni, arról kezeskedem.

Az Olympuson, márczius Idusán.

Terpsichore.

P. S. Mint rendesen, ide mellékelve küldöm azon hölgyek névsorát, kik a levelemben említett vigalmakon *activ* részt vettek.

Bartha Margit
Bartha Olga
Bod Irénke
Benedek Rózsika
gr. Bethlen Katinka
Bencze Erzsike
Bencze Margit
Bora Ilona
Cseh Ottilia
Daróczy Ilona

Daróczy Mariska
Diemár Marika
Fülöp Gizike
Fekete Irén
Ferenczy Mariska
Ferenczy Anna
Ferenczy Piroska
Finkér Irén
Finkér Gizella
Finta Lina

Győrffy Erzsike
Gönczy Erzsike
Gyarmathy Vilma
Gyarmathy Erzsike
Gergely Irma
Hann Pépi
Hincs Mariska
Ilyés Katicza
Jakab Erzsike
Jakab Ilonka

Jakab Mariska
br. Kemény Anna
Kelemen Ilona
Kelemen Mariska
Kiss Marika
Koncz Irma
Koncz Lotti
Király Frida
Király Emma
László Mariska
László Ilonka
gr. Lázár Róza
Léstyán Margit
Lányi Erzsike

Madarász Irénke
Medgyes Emma
Mikó Erzsike
Neszevadba Katicza
Nemes Piroska
br. Orbán Irénke
Oláh Ida
br. Pongrácz Klemmy
Reichert Gabriella
Reichert Margit
Róbert Margit
Rápolti Mariska
Sándor Emma
Solymossy Ágnes

Solymossy Panna
Steinburg Pepi
Steinburg Berti
Soó Mariska
Soó Erzsike
Stratzinger Teresi
Sebesi Laura
Szabó Katicza
Szabó Juczika
Szabady Zelma
Sebesi Lilla
Vánky Vilma
Vánky Miczi
Vargha Ida

Dr. Bogdán Andorné
özv. Barabás Domokosné
Bágyi Kálmánné
Betegh Pálné
Demény Ferenczné
Dózsa Jakabné
Esztegar Bálintné
Fejes Áronné
Fankovich Gyuláné
Gyárfás Endréné
Gál Jánosné
dr. Kovács Mórliczné

Koncz Árminné
Kovács Danielné
br. Kemény Béláné
László Domokosné
dr. Lengyel Józsefné
Mikula Antalné
K. Nagy Ákosné
Németh Albertné
br. Pongrácz Vinczéné
Pogány Kornélné
Pálffy Károlyné
Riemer Gusztávné

dr. Solymossy Lajosné
dr. Szabady Ferenczné
Szabó Albertné
Sándor Albertné
Szabó Farkasné
özv. Török Pálné
Török Bódogné
Tompa Árpádné
Ugron Jánosné
özv. Ugron Lázárné
dr. Vojth Geróné

Bodrogi Vilma
Barkóczy Eliza
Borbáth Róza
Bálint Erzsike
Bíró Erzsike
Bíró Irma
Bauer Róza
Borbáth Erzsi
Barabás Erzsi
Boér Lyvia
Bedő Julia
Czikmántori Berta
Czimbalmos Anna
Csép Lotti

Csép Mari
Csép Berta
Daróczy Mariska
Dezső Anna
Ferenczi Eliza
Ferenczi Marika
Gál Julia
Jakab Anna
Jedenákovits Adél
Komló Julia
Konkoly T. Ludmilla
Komló Anna
Kállay Julia
Kassay Vilma

Miklós Julia
Mészáros Emma
Miklós Birike
Miklós Marika
Nagy Lotti
Nagy Kata
Nyerges Vilma
Pavelka Marika
Pluhár Gabriella
Pásztor Julia
Pál Julia
Pálján Elza
Rápolti Irma
Ráduly Mariska

Rajsz Rózsa
Schuller Hanny
Sándor Rózsika
Schuller Sarolta
Sorgel Irma
Szakács Ágnes
Szakács Lina

Szabó Veronika
Szabó Berta
Szabó Ágnes
Szebeni Juliska
Vallerstein Irma
Vonert Hanny

Benedek Béláné
Csillag Józsefné
Fischer Ferenczné
Nagy Jánosné
Papp Istvánné
Sepsi Lajosné
Vetési Józsefné
Vass Andrásné
Vass Ferenczné.

A mexikóiaknak van egy csodálatos növényük, a „maguey“, mely valóságos áldása a népnek, egy századot végig él, rengeteg czukornedvet old (némelyek állítása szerint 2000 kilogrammot) és ebből készül híres nemzeti italuk, a „pulque“.

Tehát akkora kincs, melynek értékét képtelen eléggé megbírálni az emberi önzés és jótékony hatását nem tudja eléggé felfogni, vagy méltányolni a hálátlan szív.

Ilyen csodálatos, megbecsülhetlen kincsnek tartom én az Emkét, erdélyrészi társadalmunk és nemzeti kulturánk erősítésére és azért mindig örömmel, hálával s honleányi büszkeséggel üdvözlöm működését!

Moson, 1895. május 15.

Harmath Lujza.

Egy haza, egy test, egy lélek. Csak magyar honpolgárt ismerhetünk az egységes hazában, éppen azért nem szabad lennie magyar embernek az úgynevezett Nagy Magyarországbán, a ki szívében, lelkében erdélyi is ne lenne. Erdély jóléte, öröme, dicsősége mindnyájunknak jóléte, élete. Erdély szabad fejlődéseért, virágzó jövőjéért sikra kell szállania minden magyar embernek, a békés munkálkodás fegyvereivel, a mint az erdélyiek sikra szálltak a multban, Magyarország szabadságáért, halálosztó fegyvereikkel.

Sziklay János.

A hazafiság nemcsak attól függ, hogy éltünket kockára tegyük érte, hanem a művelődés előmozdításában, mert a szellemi fölény a nemzetek közti harcban hatalmasabb a fegyverek millióinál.

Budapest, 1895. május 21.

Szalai Imre.

K é t v á r.

A tömösi szoros keleti végén, a mely a szép bárczasági rónára nyílik, még ma is két erőd romjai láthatók, melyeknek eredete benyulik a történelem ködös homályába. Senki sem tudja, hogy kik és mikor építették azokat s miféle ellenség ellen vették hasznukat.

Egyik a »Tatár hányás.« Ez a hatalmas sánczolat, a mely az itt kitáguló völgyet egyik hegy oldalától a másikig úgy zárta el, hogy vész idején a Tömös folyót is elzárta, tengerre változtatván a völgy torkolatát. A tömösi szorusból előrobogó ellenségnek tehát előbb a meggyülemlett víztömeggel kellett megküzdeni, mielőtt a »Tatár hányás«-t elérhette volna, a hol a felfegyverzett csángó magyarok izmos karjaival gyült meg a baja . . .

Másik az ugynevezett »Macskavár« a Deákhavas keleti végpontján Deresztér-tep tőszomszédságában. Kisded erőd lehetet, a honnan az éber örök egyfelől a csángó községeket, másfelől Brassó város czéhekbe osztott fegyveres polgárait ugynevezett »Lármafák« meggyújtása által a betörő ellenség közeledtéről értesítették.

Viharos idők sötét emléke mind a kettő egymás közelében, t. i. a »Tatárhányás.« és a »Macskavár«; de a haza védelmében kitűnő szolgálatot tettek s azért kegyelettel szemléljük még ma is mind a kettőt.

A »Macskavár«-ról a csángók között még egy más versiot is hallottam. Ide irom azt is, mint a nép észjárásának szüleményét.

A csángó asszonyok, mint még ma is sokan teszik, oda se nézve a »Tramvay«-nak, gyalog szoktak akkor is berándulni a brassói heti és országos vásárookra. Az ilyen vásárokon, éppen mint napjainkban is, könnyen odafelejtették magukat a csángó anyák, kiknek csecsszopó gyermekeik voltak. Az otthonhagyott nagyobb testvérek karjaikra vették a sivalkodó kisdedeket s felmentek velük egy magaslatra, honnan végig tekint-

hettek a brassói úton s lesve-lesték, hogy mikor pillanthatják meg a hazasiető anyákat. Az ilyen anyák gyors léptekkel siettek az uton hazafelé s ha valaki azt kérdezte, hogy miért sietnek olyan gyorsan, a felelet az volt: sietünk mert a *macska* amott — a hegyfelé mutatva — *vár*.

Ez a népmonda már a békésebb idők szülöttje lehetett, midőn a *macskavár* Katzenburg-szerepe végleg megszűnt. . . .

E szentelt romok helyett ezelőtt tiz évvel a hét csángó faluban és Brassóban két újabb magyar erődöt építettek a lelkes hazafiak, a brassói és hétfalusi »Emke« választmányait, melyeknek tiz éves működésére hazafias örömmel tekinthetünk vissza, az Emke tizedik évfordulójának nagy napján.

Ma tiz éve még egyetlen egy magyar óvoda sem volt Brassóban és a tiz csángó-magyar községben. Ma, tiz év múlva, *tizenegy* van a csángó-magyar községben és *kettő* Brassóban. Az »Emke« a magyar vallás és közoktatásügyi miniszterium és az itteni lelkes magyarságnak áldozatkészségéből. Ezek a mi békés korszakunk valódi »macskavárai«, melyekben szülőt, hazát, nemzetet és Istent szeretni tanulnak a mi kisdéd magyarjaink.

Nyugalmas napjaimban olyan végtelenül jól esik nekem e nagy napon visszaemlékezni és azokra Isten áldását könyörögni. . . .

Brassó, 1895. május 7.

Koós Ferencz,

kir. tanácsos, ny. tanfelügyelő.

Kirándulások Udvarhelyvármegyében.

Az E. M. K. E. jubiláris közgyűlése alkalmából az E. K. E. udvarhelyvármegyei szakosztálya által június 5. és 6-án rendezett kirándulások leírása.

I.

A homoródalmási barlang és környéke.

Az Erdélyi Magyar Közművelődési egyesület 10 éves fennállásának ünnepélyes közgyűlését, mint már köztudomású dolog, Székely-Udvarhelyt tartotta meg június 4-én. Ez okból az Erdélyrészi Kárpát Egyesületnek udvarhelyvármegyei, alig 5 hónapos szakosztálya elhatározta, hogy úgy a távolból ide jövő, mint a városi és megyei résztvevők számára, a megye nevezetesebb pontjainak bemutatása szempontjából társas kirándulásokat rendez. A szakosztálynak ez volt első szereplése, mintegy bemutatkozása. Kihatással lehet ez a szakosztály további működésére nézve is. Épp ez indít engemet, mint a szakosztály egyik tagját, arra, hogy azon kirándulási helyeket, a mennyiben ismerem, leírjam.

Nem tartok azokkal, kik meglepőbbeknek tartják a vidék szépségeit, ha előre azokról semmit sem tudnak; inkább csatlakozom a zokhoz, kiknek véleménye szerint valamely vidék természeti szépsége annál jobban kidomborodik, minél többször és több oldalról vizsgáljuk. Részleteinek ismerete adja meg a maradandóbb összbenyomást. Már pedig a társas kirándulások, azon kevés

idő alatt, csak előleges tájékozódás mellett vezethetők úgy, hogy a résztvevőkben gyönyörűséget és állandóbb benyomást keltse-
nek. A kik velem tartanak, készülődjenek, mert reggel 5 órakor
lesz az indulás — most csak elméletben.

Reggeli 5 órakor vonulunk ki a városból a Kossuth-utczán. A város végén haladva, jobbra látjuk az ősz Budvárt kopasz olda-
lán bámészkodó kőlyukaival (szemeivel), balról a Kuvar nevű
hegy végénél a kápolnát, sóskutat, hol a megyében oly gazdagon
előforduló konyhasó egyik telepe nyugszik feltáratlanul. Felső-
Boldogasszonyfalva közt az ut a N.-Küküllő völgyéből keletre for-
dul s egy patak mellett Árvátfalván, Patakfalván át felvezet azon
hegyháttra, melynek neve Kénosi tető, melynek folytatása képezi
választóját a N.-Küküllő és Olt folyóknak. A Kénosi-tetőről te-
kintve, magunk előtt látjuk Nagy-Homoród-völgyét, mely észak-
ról délre nyulik, egész az Oltig. Két oldalt magas hegyhátak, vá-
rakhoz hasonló emelkedésekkel szegélyezik. Völgyalapálya elég
gazdag községekben. Ott látjuk a völgy torkolatában Homoród-
Keményszőlőfalva, Abásfalva, a kiszélesedett részben H.-Szent-Márton,
Recsenyéd, Szent-Pál, Szent-Péter, Városháza, Jánosfalva, Daróc
községeket, a jobbparti magaslatokon Bágyot. A völgyalapályban
szinte sólerakodás van, mit a községekben előforduló sóskutak s
határaikban (Szent Pál) a sóagyag sókivirágzása, meg a dombokon
előforduló gipsz jelölnek.

Homoród-Szent-Mártonnál a völgyön fölfelé haladunk Abás-
falvára, honnan déli irányban átmegyünk azon magaslaton, mely
a Nagy-Homoródot elválasztja a Kis-Homoródtól. Ezen vízváz-
laton túl, egy szűk völgyben fekszik Homoród-Almás, hova reggel
8 órakor érkezünk meg. Ha az időjárás ez utat lehetetlenné
teszi, akkor H.-Oklánd felé menve csak 9 órakor érkezünk be.

Homoród-Almásra az odaváló s reánk várakozó fogatokra
átülve, déli irányban folytatjuk utunkat, azon vízvázlaton át, mely
a Kis-Homoród völgyét választja el a Vargyas patak völgyétől,
hol a barlang környéke van. Fél 10 órakor már a Vargyas völ-
gyében, annak a barlangon felül eső tágas részében vagyunk,
mely völgy a vízen át vezető hidon alól megszűnik. A patak szik-
lák közé rohan, és a szemlélő nem tudja magát tájékozni, vajjon

milyen irányban haladhat az útjában álló egyetlen sziklatömbnek látszó hegyen keresztül, Folyását a meder szűk volta miatt nem követhetjük, de még szemmel sem, kanyargásai miatt. A hidon állépünk a patak balpartjára és ott délkeletnek tartva, fél órai folytonos emelkedés után felérünk egy hatalmas hegy, az ugynevezett Máltető aljára, melyet kaszálólul használnak, s melyen néhány csűr és egy hatalmas romladozó fal látható. Ez a Kőmező; némelyek szerint Kápolnamező, mert a monda szerint az romja volna azon kápolnának, melyet a tatárjárás után a barlangból megszabadultak építettek Isten dicsőítésére. A Kőmezőn már a hegytömbből két csucst különböztetünk meg: a 925 méter magas Máltetőt, melynek alján állunk és vele szemben északra a valamivel alacsonyabb Erős tetejét.

A testi erő felfrissítésére szánt villásreggeti után indulunk a patak megkeresésére, mert az vezet a barlanghoz. A Kőmezőn délre haladva, hirtelen egy meredek lejtő szélén állunk, melynek aljáról felhallszik a patak zugása. A meredek oldalon nehezen leereszkedünk a víz partjára, s midőn szét akarunk tekinteni, akkor vesszük észre, hogy oly szűk mederben vagyunk, melyből az óriás sziklafalak miatt még az égből is csak keskeny szalag látható. A patak tulsó partjáról nagy kőlyukak kandikálnak az Erős oldalából, mint barlangbejáratok, melyeknek belseje még ismeretlen. A patak északról jőve, neki megy az Erősnek; de az erősebb lévén, keletre fordítja a Málnak s mi kénytelenek vagyunk utána menni, pedig nem látunk a Nálon semmi átjárót, csak gyönyörű s óriás méretű sziklacsoportozatot. Midőn a patak folyását a Málnak tövéig kísértük, akkor vesszük észre, hogy a víz egyrésze eltűnik alján, behatol nagy zuhogással egy szűk nyílásu barlangba s ki tudja milyen utat követ, míg a délnyugati oldalon ismét előtörtet. A szűk nyíláson be nem férő víztömeg pedig egyet kanyarodik s újból átvetődik az Erős oldalába.

Ezen a ponton tekintsünk szét. A két sziklaóriás, ha feltekintünk s egy felhőcske szalad az égbolton, mintha ölelkezni akarna, mozogni látszik, fejünk szédül, fülünk zug. Alább a Mál oldalán egy hatalmas lyuk kandikál (kőlyuk), a nagy barlang szája, jóval a patak medre fölött, melyet régen Csudálókőnek neveztek. Valami

különös érzés lép meg s némán szemléljük e fenséges képet, majd a Málra, majd az Erősre, e két elválasztott sziklatestvérré, azok oldalán emelkedő sziklacsoportozatra s rájuk kapaszkodó fák és cserjékre fordítva tekintetünket. Engedjük szabadszárnyra gondolatunkat. Az járja be azon ősi időket, midőn a sziklaóriások egyek voltak, midőn a Vargyas vize utat keresve magánaak, megkapott egy repedést s azt mosta-mosta, addig mosta, barlangolta, míg létre hozta a barlangokat és vidéküket. A hegytömb triász és jura korszakbeli tengeri mészkövekből áll s északi csucsát képezi a persányi hegynék, mely délről északra tartva, Felső és Alsó-Rákos közt átlép aa Olton és ezen csucscsal rátámaszkodik a Hargitára. Ez a pont a föld története szerint Udvarhelyvármegyének legrégibb szárazra jutott része, abban az időben szigete.

A barlang szája nem látszik egészen, mert egy lőrésekkel el látott vastag kőfallal el volt zárva, úgy, hogy csak egy szűkebb nyíláson lehet bejutni, A patak medréből mintegy 20 méternyire emelkedő nyiláshoz egy falépcső vezet, melyen óvatosan haladunk a barlang előtermébe. Ha a Kőmezőről a nagy áradás miatt nem azon utat lehetne követni, akkor a lépcsőtől nem messze, egy ki álló szikla a „Széchenyi“-szirt és a barlang nyílása közt levő szeg letén, az ugynevezett „Farkasösvényen“ kellene aláereszkedni és a legszebb képet nem látnók.

Az előterem egy tágas, egész társaságot befogadó terem, különböző irányban haladó folyosókkal. Igazi menedékház, csak fel kell szerelni. Az előteremből északkeletre és délnyugatra is folyosók vezetnek. Az északkeleti folyosóból jobbra haladva, az 1. számú üregbe lehet jutni; egyenesen haladva pedig a 2. 3. stb. számuakba. 15 üreg van megkülönböztetve, melyek régebben számokkal is jelölve voltak, de most nem látszanak, a fátiyafüst belepte.

Régi felvételek szrerint 400 öl hosszú és oly sok oldalmélyedése és folyosója van, hogy a jó vezető okvetlenül szükséges. Fekete István felvétele szerint készült váza megvan Báró Orbán Balázs „Székelyföld leírása“-ban. Ennek alapján szakértő könnyen elkészíthetné újabb rajzát, mit a kirándulók előnyösen használ

hatnának. Remélhető is, hogy pár év múlva az E. K. E. helybeli szakosztálya elkészíteti a rajzot, leírást és ez üregek jelzését.

Most azonban a vezető után haladva szemléljük a szűk folyosókat, tágas termeket, a csapegő köveket, az oldalfülkéket. De vigyázzunk minden lépésünkre, főképpen ott, hol köves a barlang feneke és fölfelé vagy lefelé lejt. Helyenként denevérek cinczogása hallszik. Egész csoportokat látunk a sziklára egymás mellé helyezkedve. Más helyen egész vastag denevér guano-rétegen vezet át az út. Míg végre a 15-ik üregben, hova csak hasoncsuszva juthatni át, egy forrásnak látszó vízhez érünk, mely lehet a Mál alá bujt pataknak egyik ága is. Azon oldalfülkékben, melyeknek puha talaj képezi földjét, találtak az ásatók barlangi medvecsonthoz, de kortársának, a barlangi embernek maradványai még nem kerültek napfényre.

Azon csoda szép cseppkő-kőalakzatokat, melyek az aggleleki barlangot ékesítik, itt nem találjuk meg. Inkább nagysága és szövevényes volta gyakorol hatást.

1 és fél óra alatt visszatérünk az előterembe, hol jól esik a védőfalon át a szabadba tekinteni. A mint kitekintünk, balra, az Erős oldalán egy hatalmas sziklatornyot látunk, a „Csalatornyát“, melyről a monda szerint azon Csala nevű székely leste a tatárok mozdulatát, ki, midőn elvonult az ellenség, a barlangbelieknek oly örömmel adta tudtára, hogy elcsuszva, lezuhant és a kiről aztán elnevezték. A Csalatornyától kissé alább, szintén az Erős oldalán, meglehetősen magasan, nehezen megközelíthető helyen, van egy kő-lyuk, az »Ugron-lyuk«, mely az Ugron család védelmi barlangjába vezetett.

Az Ugron-lyukon felül van egy másik barlang, melynek száda kevéssel emelkedett magasabbra a patak medrénél. Ennek neve: »Kis-Lócsür«.

Ez méretére nézve kicsiny, de megragadó. Amaz nagyságával, ez szépségével hat. Itt lehet látni a mészbarlangok csodálatos cseppkőves, boltíves, oszlopos díszítését. Ennek is van egy nagy előterme, melynagyon egyszerű s talán marhákat tartottak benne s onnan vette nevét. Ebből egyik oldalán oly szűk nyílás vezet be a belső üregbe, hogy ismeretlen ember be se

megy, nem gondolván bennebb üregeket. De ereszkedjünk térdre, menjünk át, mert ha ezt meg nem néztük, nem láttuk az al-
mási barlangok közt, báró Orbán Balázs szerint, a tündérek lak-
osztályát. Az első termet »sütő kemenczének«, a másodikat
»méhkasnak« nevezték, alakjuk miatt. Itt gyönyörködtessük sze-
meinket!

Mig a nagy barlangban némaságra hajlandók az utasok,
itt elevenség látszik az arcokon s hol egyik, hol másik nyilat-
kozik: »Felséges«

A kis lócsűrből kijöve, tekintsünk vissza a kő-lyukra, a
Csalatornyán, Széchenyi-szirtre, a Mátra- és Erősre, hogy egé-
szében vésődjék elménkbe a barlangnak gyönyörű környéke.

A Széchenyi szirtet elhagyva, egy gyepes térséget érünk,
melynek neve »Kőcsür«. Hátterét a térségnek a már ismert kör-
nyék képezi, előttünk délre elzárja a kilátást egy hatalmas szikla-
fal, boltíves üregével, mint boltíves kapujával. Ezen a helyen volt
a tatárjárás idejében a barlang környékének külső erdősítése.

A kőcsürtől nem messze látjuk azt a helyet, hol a szikla alól
elő tör a patak vizének az a része, mely a Mál alá bujt. Ez a »Viz-
kelet«. Itt szökellik vígan kifelé földalatti barlangjából, mintegy ör-
vendezve a szabadulásnak.

Idegen látogatók, ha vonaton Apácaig mennek, onnan fogaton
— Vargyason át — ép a vizkeletig jöhetnek, de olyan meglepe-
tésben, mintha a Kőmezőről szállunk be a sziklarepedésbe, nem
részeseülünk.

Vizkelettől fel a Máltetőre, élvezni a szabadabb kilátást!

Két uton haladhatunk. Egyik a farkasösvény, mely a Kőme-
zőre a barlang felett, a Mál nyugati oldalán levő hajláson vezet, a
másik a Mál keleti oldalán, mintegy kerülőn visz fel az északi ol-
dalára és onnan a tetőre.

A vén kőrisfa-törzsekkel borított tetőről déli irányban egy fa-
lukkal megrakott völgy tűnik föl. Az az Olt középfolyásának völgye,
»Erdővidék«. Odább a Barcaság, hátterében Brassó felett a brassói
Kárpátok, délnyugatra a fogarasi havasok függőleges íve, nyugatra
az erdélyi középső medencze egyes emelkedetebb részei, észak-
keletre a téachytóris, a Hargita zöme, keletre szintén a Hargita s

főképp annak magasabb része, a Kakuk hegy, délkeletre a baróthi hegyek szemlélhetők. Álláspontunk és a Hargita zöme közt egy fensík is látszik, a két Oláhfalúval.

Bucsut intve a környéknek, leereszkedünk a Kőmezőre, honnan, miután megadjuk szervezetünknek is, mi az övé, az almási fogatokon úgy 6 óra tájban, bekoczogunk Almás községébe, elég korán arra, hogy kik a következő kiránduláson résztvenni nem akarnak, Udvarhelyre 9–10 órára visszaérkezzenek.

II.

Szentkeresztbánya és Homoród.

A társaság azon tagjai, kik még egy napi kirándulásra vállalkoznak, Homoród-Almásan elválnak és a völgyön fölfelé Szentkeresztbányára vonulnak éjjeli szállásra.

Utközben átmegyünk Lövétén, hol ismét sóvidéket érünk. Itt van a megyében a sótelepülés legészakibb része ép oly viszonyok közt, mint Udvarhely határában. A sóskut közelében régebben só-tömzs is volt feltárva, de most nem látható. Lövétén felül a völgy még jobban szűkül s bemélyed azon trachyt konglomerat és turfából álló fensík lejtőjébe, mely a Hargita gerinczét délnyugatra övezi.

Lövététől nem messze fekszik az ugynevezett »Rókaváros«. Nagyon csalódik, ki várost keres, mert ez nem egyéb, mint egy kis bányatelep egy felügyelői lakkal, egy fűrészmalommal s hegyoldalba vájt lyukkal, melyekről nevét is vette. Itt bányászszak egészen kezdetleges módon azon vasköveket, melyekből Szentkeresztbányán a vasat olvasztják. A vaskő jobbára barna, ritkábban vörös.

A vaskövek a törmelék kőzetek közt ritkán képeznek creket, hanem inkább szétszórt fészkekben, tömzsökben fordulnak elő s e miatt a tárnák iránya is nagyon változó. A vaskövek régi vasdus szénsavas vizekből nyerték vastartalmukat. A Rókavárost elhagyva, az ut meredeken emelkedik sűrű fenyves közt. A patak hatalmasan zug, a mint sziklamedrőnek lépcsőin aláömlik kisebb-nagyobb vizesésekben. A völgyoldalt borító fenyvesen fuvola hangokat játszik a szél és mi ezen természetes zene hangjai mellett érünk be a Kis-Homoród vizének völgytorkolatába, hol a fensíkről

rohanó víz küzd a még szálban levő trachit sziklákkal, melyek vulkáni eredetére vallanak a közülök felbuzgó szénsavas források. Itt ezen festői helyen van a »Dobogó« nevű fürdő telep, Ugron Gábor orsz. képviselő nyári üdülő helye. A források közül egy éppen a patak medréből tör elő, a másik a patak jobb partján. Azt ivásra, ezt fürdőül használják.

Alig haladunk innen egy negyedórát, midőn a völgytorokból kijutunk azon fensik karélyára, melyet a Máltetőről szemléltünk. A fenyves megritkul, szántók, kaszálók tarkítják a fensiket, háttérében Hargita központi zöme, lábánál a két Oláhfalú. A fensik karélyán lezuhanó víz mellett vannak a szentkeresztbányai titánok vasműveinek épületei, odább az olvasztó műhelyek és lakások, azaz Szentkeresztbánya, helyi néven Ujváros.

Kora reggel Lánczky Sándor bányatulajdonos és fia művezetők szíves kalauzolása mellett megtekinthetjük az olvasztók működését, kezdve a nagy kohó meglöltésén, folytatva az izzó vas kiömlésén, mintákba öntésén stb. a fujtatók süvöltése mellett. A vasművek épületeiben pedig titáni dübörgés, csattogás, zugás közt végig kísérik a nyers vasnak kovácsolt vassá való átalakítását, ennek pedig különböző eszközökké való feldolgozását. Közbe-közbe bámuljuk a víz erejét s azon egyszerű eszközöket melyekkel az ember azt saját szolgálatára kényszeríti.

A pokoli zajból kijutva, megtekintjük a fürdőt is, melyet »Lobogó«-nak neveznek. A fürdésre berendezett szénsavas és vasas forrásvize valójában meg is felel nevének, mert lobog, mint a fővő víz. A többi források között kettőt ivásra használnak. A fürdő mellett vannak az egyszerű lakházak és van egy vendéglő.

A bányatulajdonosoktól és a jó czipszerektől (a vasművek munkásai) bucsut véve, átmegyünk Szentegyházás-Oláhfaluba, a patakon zakatoló fürészmalom mellett.

Ez a falu azonban nem az az Oláhfalú, melyet régen a nóta még inkább az anekdota országos hírűvé tett.

Szentegyházás-Oláhfaluban társaságunk ismét megoszolhat. A kik Homoród-fürdőre s onnan Udvarhelyre kíváncznak, balra térnek Kápolnás-Oláhfalú felé; kik még egy kitérésre szánják el magukat Kirulyfürdő megtekintéséért, azok balra behatolnak a

Tolvajos-hágón a Hargita azon részébe, melyet azt hiszem, nem a becsületes emberekről neveztek vala el »Tolvajos«-nak.

Kápolnás-Oláhfalutól az ut egy patak szűk völgyébe ereszkedik alá, mely már a Nagy-Homoród egyik forráspatakja. E mellett fekszik a fürdő, melynek épületeit a patak balpartján már az utról végig lehet tekinteni. Olyanszerű hely ez, mint a »Dobogó« fürdő környéke, csak hogy az a Kis-Homoród völgytorkolata, ez meg a Nagy-Homoródé. Itt is a völgy oldalait fenyves borítja, medrét sziklák képezik, melyek közül a szénsavas források vizei törnek föl. A csinos és barátságosan integető villák, a megfelelő vendéglő, mind-mind tanui, hogy kezdett ódiságából kivetközni, s hogy tulajdonosa Oláhfalu nem az a régi O. falu. Két forrásvize van fürdésre, három ivásra berendezve. Innen látják el Udvarhely városát mindennap friss töltésű vízzel.

A fürdők vizének vegyi összetételéről, gyógyhatásáról, orvosi véleményekről itt nem szólok, mert azt hiszem, hogy azt a tulajdonosok, bérlők kis füzetkében emlékül és terjesztésül a vendégek rendelkezésére bocsátják. Homoród-fürdőnek azonban egyik nevezetességét megemlítem, mely abban áll, hogy a két Homoród völgyét lakó unitáriusok minden év augusztus 16-án unitárius bucsut tartanak.

A Nagy-Homoród völgyéből az ut ismét kiemelkedik a fensik azon részére, mely választója annak és a Nagy-Küküllő forrás patakainak vagyis az Olt és Maros vízrendszerének. Ezt a részletet »Láz«-nak nevezik. Ez délu-yugatra épp a Székely-Udvarhely felett emelkedő 880 méter magas Szarkakő nevű hegygyel végződik. Innen az ut a »Czekend« nevű oldalon aláereszkedik Máréfalvára s azon alól Fenyédnél a Nagy-Küküllő völgyébe. Fenyéd és Bethlenfalva közt még megtekintjük Ugron Gábor orsz. képviselő gyártelepét és délután 1—2 óra közt visszatérünk Udvarhelyre.

III.

K i r u l y f ü r d ő.

Szentegyházas-Oláhfalutól keletre, a Tolvajos-hágón, jó uton, szép erdőn haladva, a Gyepü-patak fejénél letérünk az ország-

utról és megtekintjük a patak torkolata környékén a festékbányát és opál-telepet. Itt az az agyagos tuffákat a régi forrásokból kiülepedett vas annnyira átjárta, hogy festékül használható sárga földdé alakultak. Közbe-közbe hatalmas opálrétegek és padok vannak. Az opál különböző színű, de sajnos, még eddig csak közönségesre bukkantak. A Gyepű patak beleszakad a Vargyasba s mindjárt torkolatán alól van egy malomház, melyet festékgyárnak neveznek. Itt a porrátört sárgaföldet iszapolják. Vizzel keverve, hevítik, míg szép vörös színt nyer s átalakul vörös festékké (Oker). Aztán megőrlik és meglehetősen keresletnek örvendő kereskedelmi cikket képez. A bánya és festékgyár Hrobonyi Adolf tulajdona.

A festékgyáron alul mintegy háromnegyed órára a Vargyas völgyében festői sziklacsoportozat alatt (Solyomkő) fekszik a Kiruly fürdőtelep több bővizű szénsavas forrással s környékén barna vaskő telepekkel. Mind vizei, mind vaskövei ugyszólva parlagon hevernek, minek oka úgy itt, mint megyei fürdőink legtöbbjénél, a nehéz közlekedési viszonyokban rejlik. Fürdőit, vizeit hatásosaknak mondják. Szállásai egyszerűek. Azonban ki itt tölt vagy hat hetet, a közmondás szerint is megérdemli a gyógyulást, mert azt hiszem, rászolgált.

Kiruly meglátogatására az almási barlangtól is föl lehet menni a Vargyas völgyén és onnan Szentkeresztbányára, de ezt az utat fogaton nem lehet megtenni.

Öt órai kitérés után Szentegyházas-Oláhfaluban vagyunk, a honnan estére a már ismert uton Udvarhelyre, a jól megérdemelt pihenésre érkezünk.

IV.

Szejké, Homoród, Parajd.

A kirándulásokat rendező bizottság ezen helyek megtekintését is felvette programjába s ép ezért tegyük ezen vidékre is egy előleges elméleti kirándulást.

A városból éjszakra kijutva, a vele összeépült téglas cserépvető Szombatfalvát találjuk elől, melynek határában a Sósptak

balpartján két magaslat van. Egyiknek tetején az Ugron család sirboltja áll, a másik erdővel borított. Ez utóbbi alatt terül el a Szejke fürdőtelep, a néhai báró Orbán Balázs kedves nyaraló és most örök pihenő helye, a székely Gastein. Itt áll az egyszerű sirbolt, elfödve hamvait azon székely hazafinak, ki oly költőiesen írta meg a »Székelyföld leírása« című munkáját, ki oly lelkesen tudott beszélni ügyében, mint senki, s ki, mint az Emkének egyik alapítója, tettekkel is bizonyította, hogy úgy szereti szűkebb hazáját, a Székelyföldet, mint különben senki. Megérdemli, hogy egy perczre megállva sirja előtt, emlékének azon óhajtással adózzunk: nyugalommal legyen csendes, példád áldásos!

A fürdőtelep megsejmlélése egész nemzeti multunkat idézi vissza elménkbe, midőn a Székely Mózes, Thököly, Rákóczy, Zrinyi Ilona, Kossuth feliratu egyszerű lakokat és a 9 — 10° C. hideg kénes, Atilla nevű fürdőmedenczét szemléljük. Székely vendégszeretetet jelképez a vendéglő előtt levő székely kapu s néhai tulajdonosának népszerűtetét hirdette az Atilla-fürdő mellett a nép számára berendezett Csaba-fürdő is, mely néhány év előtt elpusztult.

A fürdőtelep szomszédságában van egy cseptőzeg-telep, mely alól ép a patak medrén egy gyenge szénsavas és bitumenes szagu viz tör elő, az udvarhelyiek kedvelt ivó Szejke-vize.

A mint a patak mentén tovább haladunk azon vízvásztón, mely a Nagy-Küküllőt a Fejér-Nyikót elválasztja, keletre megpillantjuk a hargitai fensik karéja alatt, 715 méter magasságban, Oroszhegyet, melynek lakói állítólag orosz eredetűek.

A vízvásztó tetőről (Baknya-tető) szembe tünik a Fehér-Nyikó völgye, alsó részében gazdagon megrakva unitárius községekkel, míg átellenben szemben áll előttünk a Firtos hegy és a pálfalvi tető, annak aljában Firtosvárálja, ennek Pálfalva. Egy órai út Szentléleken, Farkaslakán és Pálfalván át, míg a pálfalvi tetőre érünk.

Pálfalvától nyugatra Énlaka község van, melyben az unitárius templom falán hun-scytha betűkhöz hasonló írásjegyeket találtak. A pálfalvi tetőtől keletre szembetünik a Hargitát délnyugatra övező fensik hátterében az öreg Hargita, sötét gerinczével.

A tetőről északra haladva, alattunk egy mély völgykatlant látunk, melyen a Korond vize foly át. Ez a katlan Sóvidéke, a víz jobb partján Felső-, bal partján Alsó-Sófalvával. A katlan déli csucsában terül el Korond, melyet csak akkor látunk meg, midőn a pálfalvi tetőről a Kalondára és arról a falu végére ereszkedünk alá. Korond községe híres a mesés olcsóságu mázatlan cserépedényeiről, melyet messzeföldre szállítanak maguk a korondiak.

A falutól negyedórányira van a fürdő a Korond vize bal partján. Kellemesen lep meg árnyas sétahelye, melyet régen főkép hatalmas füzek és nyárfák körítettek, s melyek helyén ma fenyők iparkodnak fölfelé. Ujabban épült csinos villái és a fürdői időszak alatt tapasztalható tisztaság és rend Gáspár Gyula tulajdonost dicsérik. Szélmentes levegőjét sokan keresik föl. Jóízű szénsavas vizét sokan élvezik magában vagy friss kecsketejjel. Egyik szénsavas forrás hideg és meleg fürdőül is be van rendezve.

A fürdő-telep fölött terül el az Árcsó nevű liget; a víz jobb partján távolabb van a sósfürdő medencze, melynek vizét a távolabb eső forrásokból vezetik le.

A fürdőt elhagyva, balra a medencze fölött a Fiasztetőt, aljában Atha községet, jobbra Korond fölött a Hollókő nevű sziklacsoportot szemléljük. Csakhamar egy kisebb domb alá érünk, melynek tetején egy őrház áll. Itt megállunk, mert itt a természetnek nem mindennapi tüneményét lehet látni. A hegy neve Csigahegy.

Attól kezdve a hegy tetejéig a talaj meszes, helyenkint forrásos. Itt-ott mintha susogást hallanánk; a repedéseken gáz tör elő. A tetőn levő forrás vizén szintén gáz ömlik ki, s midőn a forrásviz a domb oldalán aláömlik, belőle a szénsavas mész finom rétegekben, hullámzatos, dudoros felülettel és gazdag színváltozatban leülepedik, mint arragonit, mutatván még most is a víz azon munkáját, mely létrehozta a Csigahegyvet. Kicsinyben egy geysir. Az arragonit csiszolva, alkalmas volna apró dísz tárgyak készítésére.

Az út tovább, Felső-Sófalváig szintén magaslatok közt vezet, melyek közül a balfelől eső a Fiasztető, folytatása a küsmödi kő, alább, a Korond vize torkolata felett, a siklódi hegy.

Felső-Sófalvát is elhagyva, a völgykatlan közepén egy őrházakkal megrakott magaslat van, mely a Korond vize útjában áll. Fehérlő oldalai elárulják, hogy ez a híres parajdi sóhegy, melynek nyugati szögletén a víz sószikla közt útat nyitott magának, hogy egyesüljön a sóhegy tulsó oldalán folyó Kis-Küküllővel.

A sóhegy nyergére felérve, megpillantjuk Parajdot, a Kis-Küküllő mellett. Parajdon a bányagazgatóság előzékeny vezetése mellett végig járjuk a sóhegy környékét, a bányát. Megszemléljük a különböző alakzatú, szövetű, színű sóképződésekét. A bányászat módját, mely faékeléssel megy végbe, nyáron látni nem lehet, mert ápril 15-től november 15-ig szünetel a fejtés. Azután megtekintjük a gyufagyárat is, telepeivel együtt és ezzel be van végezve Parajd nevezetességeinek szemlélete is.

De ha már itt vagyunk, ne mulasszuk el és az egy órai távolságra eső Szovátára ránduljunk át. Ez igaz, nem esik megénkbe, hanem Maros-Tordavármegyéhez tartozik; de a természet nem ismervén megyei határokat, a mit Parajdon csak kicsinyben mutatott fel, itt fejezte be egész nagyságában. Itt vannak a hatalmas sósziklák, melyek európai ritkaságok s melyeket a bányáról az irodalom parajdi sóhegyek alatt említ. A hatalmas sóhegyek alján sósfürdő, a hegyek krátterszerű tetején nagy terjedelmű sóstavak; a meredek sósziklák a napfényben vakító fehérek, tetejüket pedig sötét tölgyek koszoruzzák. Szép és hasznos ritkaságok.

A Feketető 18—20° C. foku vize a fürdőző vendégeknek nem csak fürdésre, hanem csolnakázásra, uszásra is alkalmas. A nagy Medvető pedig épp ritkaságszámba megy s megérdemli, hogy figyelem tárgya legyen. Csak a múlt évben tették hozzáférhetővé, de fürdésre nem lehetett használni magas hőfoka miatt.

Aug. elején tett mérések szerint míg a felülete 22° C. mutatott, addig 1—2 méter mélyen 39° C. volt; azon alul megint csökkent, úgy hogy az öt méter mélységből a melegebb rétegeken keresztül felhuzott hőmérő csak 30° C. állott. Vajon nem ez a hely rejti-e azon kincset, melyet téli és nyári természetes sósfürdőre lehetne berendezni?

Három órai kitérés után ismét Parajdon vagyunk.

Ezek elmondása után azon kijelentéssel válok el utitársaimtól: legjobban magam sajnálom, hogy azon tájékról felvett képek hiányosak. De egyről biztosíthatom és ez az, hogy ha természetben is megteszik ezt az utazást, a természet, az utánozhatlan tájképszerző mindent kipótol.

Molnár Károly.

Senki sem tud a nemzeti ügyért jobban lelkesülni, mint mi, magyarok és hamarabb tetterre buzdulni egy jelentős pillanat hatása alatt, de talán mi vagyunk a leggyengébbek a kitartásban, a rendszeres és a pontos munkában. E faji sajátságunk nyoma meglátszik kulturális életünk fejlődésének szaggatottságán s politikai történetünk sokszor kimagyarázhatatlannak látszó ellentétein, sőt ellenmondásain. Az »EMKE«-t megteremtette a lelkesülés, melyet egy jelentős pillanatban a nemzetiség fentartásának eszméje sugalmazott az erdélyrészi magyarságnak; fenntartani azonban csak a kitartás, a rendszeres és a pontos munka fogja. Ezt kell fiainknak megszokniok, ha a spártaiak jeligéjét követve, különb emberek akarnak lenni, mint apáik voltak.

Kolozsvár, 1895. május 2.

Dr. Jancsó Benedek.

Emléksorok.

Sokan azt hiszik, hogy az EMKE vezérei, a mennyiben politikai pártokhoz tartoznak, az egyesületet pártcélok eszközévé teszik.

Alaptalan föltevés, mert mi nem ismerünk oly számottevő politikai pártárnyalatot, a mely ne volna *magyar nemzeti*.

Csak az lehetne tehát káros és veszélyes, ha bármelyik politikai párt tagjai a helyes gondolkodást, az igazi hazafias érzést és a nemzeti nagyságra törekvést, mint monopoliumot, a maguk számára akarnák lefoglalni. — De ők ezt nem teszik, mert nem is tehetik. — Hát ne féljünk, hanem inkább kész szívvvel, egyesült erővel és pártkülönbség nélkül sorakozzunk a kibontott és már magasan lengő zászló alá.

Legyen a jelszó: előre!

A. Bod Károly.

Azon magasztos missiot, melyet az EMKE czélul maga elé tűzött, az iskolák vannak hivatva nemes törekvésében támogatni. Az ismeretek közlésével kapcsolatosan lehet helyes erkölcsi alapot vetni a lélek fejlődésének, hogy jellemes, vallásos, haza- s emberszeretővé, Istenben bizó, munkás és kitartóvá váljék az egyén; ezen erkölcsi alapoknál fogva a hazája s nemzete iránt érzett kötelességérzet benne minél erősebb, minél halalmasabb legyen.

Madarász Veronika,

igazgató t.-nő.

A nemzetiségi kérdés — bár körvonalozva nem volt — mégis olyan régi, mint az emberiség történelme maga. Minden nemzet, minden faj saját nyelvét iparkodott másokkal is elfogadtatni.

De eddig egyetlen egy sem harczolt oly tiszta, nemes fegyverekkel, mint a milyen az EMKE a magyarság önvédelmi harczában.

Nagyszebenben, 1895. május 10.

Dr. Székely István.

A tanári pályán kevés rózsa, de annál több tövis terem.

*

A jó tanár tetteiben soha sem azt nézi, mi tetszik tanítványainak, hanem mi válik hasznukra.

*

Az a tanár, ki a nevelés eszközeit helyesen használja fel, vagyis jól tanít, fegyelmez és nevel: művész.

*

Valamint a történelemnek a valóban megtörtént, hiteles, fontos eseményeket kell magában foglalnia: úgy a történelem tanárának elfogulatlannak, részrehajlatlannak, igazságosnak és főképpen hazafiasnak kell lennie.

Csebi Pogány Kornél.

A hivatott író.

Tolla a nap, sugarakkal teljes, vagy vihar, ha kell, villámokkal terhes. Szerzeg a toll: egy intézményre halálharang; szerzeg a toll: egy újabb intézményre ébresztő szózat az! Hatalma, a mely az erkölcs megszentelt talaján épült fel, félisteni; nagyobb a pártok, a kormányok és törvényhozások hatalmánál, melyek gyakran a morális alap hiányában az író satyrajának legalkalmasabb anyagát képezik.

Székely Áron.

Az üdvösségbe ringat engem. . .

Az üdvösségbe ringat engem
Egy sápadt, hideg mosolyod,
Egy közönyös szavaddal hozzám
A mennyet levarázsolod.

Egy pillantásra két szemedből
Bohó szívem meg-megremeg,
Tudom, hogy nem szeretsz te engem,
S én mégis érted epedek. . .

Bethlen Oszkár.

A játettek a lapok újdonsági rovatában hordják a legszebb jutalmukat.

Szomaházy.

Az *Emke* azon fárad, hogy az iskolák szaporodjanak s a börtönök apadjanak.

Talán általában nem, csak aránylag van hazánkban több börtön, mint iskola; de megtömvé általában egyenlőn van mindkét fajta intézet. Gyakorlati fontossága pedig, vagy érthetőbben szólva: *fontoskodása*, sokkal több van a börtönnek, mint az iskolának.

Sajnos, hazánkban az iskolaügy csenevész csemete még a »Tekintetes törvényszék« terebélyes fája mellett.

A gonoszság egyedül tette szükségessé s oly hatalmassá a törvénykezést és a börtönt. S a gonoszság és tudatlanság ketten sem tudják eléggé szükségessé tenni az iskolát, mely feleslegessé tenné a törvénykezést és a börtönt.

Mindaddig, míg a tanítók koldusok s az ítélőbirók urak lesznek: mindaddig sok dolga lesz minden olyan intézménynek, mint az *Emke*.

Torda.

Borbély György,
az »Aranyosvidék« szerkesztője.

Senki.

Leányfejet rajzoltam egy papírra.

— Ez az a nő, — így szólt szegény anyám,
A kit önkénytelen, mindig lerajzolsz,
Mondd meg fiam, ki ez, miféle lány?

— Oh senki, senki — mondom én nyugodtan,
És ő olyan kételkedve néz reám;
— Fiam, miért nem vagy őszintébb anyádhoz,
Mondd meg nekem, ki ez, miféle lány?

Oh, senki, senki, — mondom újra halkán,
S ő azt hiszi, hogy megcsalom talán;
Pedig ha tudná, mily sivár igazság,
Hogy most már senki nekem ez a lány...

Zsoldos László.

Székely szikrák.

I.

1848-ban, a szabadság hajnalán, megjelent néhány budapesti és kolozsvári fiatal író Maros-Vásárhelyt is, a táblai ifjúság körében.

Urházi György incselkedni kezdett Szolga Miklóssal. Változtasd meg a nevedet, — mondja — hiszen a jobbágyságot eltöröltük; nincsenek többé szolgák. Légy például Polgár Miklós.

— Szívesen pájtás — felelt az eszes székely — hanem kezd elébb te; mert ha egyenlők vagyunk, akkor urak sincsenek többé. Légy például Urházi helyett valami egyéb — házi. Meg is mondta nagy egyenesen, hogy mi.

II.

A jó öreg Bereczky Sándor, köztudomásulag ellenzéki képviselő, valamely nagyobb vita alkalmával szólásra iratta fel magát.

A mint bemegy a házba, szemben találja egy kormánypárti honatya, a ki hir szerint sokféle kedvezésben részesült a kormánytól. Belé köt Bereczkybe:

— Ugy hallom, öreg, hogy ma te is csikorogni fogsz.

— Csikorgok biz' én, öcsém — vág vissza nyomósan Bereczky, — mert engem *nem kennek*.

Feljegyezte

Déván, 1895. május 16.

Réthi Lajos.

Az asszony olyan, mint a csillag: távolról csillogó hiuság, közlelről kitanulhatatlan világ.

Ignotus.

Szived, szerelmed.

Egy gondolat marczangolt szüntelen
Egy bús, hideg, mogorva téli estén :
Hogy mást ölelsz majd, én egyetlenem.

Azt sugta a zord esti fuvalom,
Azt láttam írva fenn a csilagokban,
Hogy mást csókolsz majd, édes angyalom.

Nem volt éjem, nyugton nem alhatám,
A kínos sejtés álmom megzavarta :
Hogy mást szeretsz majd, kedves szép leány.

S rád emlékezve úgy éreztem én,
Bár mondhatatlan kedves vagy te hozzám :
Hogy másé léssz majd, édes kicsikém.

* * *

A kék mennybolt derült, fellegtelen,
A nyár sugári szép reményt fakasztanak :
Ugy-e enyém léssz, én egyetlenem.

És a szellő susogja szép dalom,
Refrainje bájos, lelket andalító :
Ugy-e enyém léssz édes angyalom.

Édelgek szívem titkos szózatán,
Ah, fényes álmot látok teljesezni :
Hogy az enyém léssz, kedves szép leány.

És biztatón néz két szemed felém,
Ez a kápráztató két földi csillag :
Hogy az enyém léssz, édes kicsikém.

* * *

S hazudjék bár a kék égboltozat,
Hazudjék bár a csillag s csalfa szellő
Hogy más csókolja rózsás arcodat ;

Hazudjék bár e szív, mely rabja lett
Varázsaidnak, rabja mindörökre :
Hogy más ölelje karcsu testedet ;

És üzzön el bár messze, végtelen
Kegyetlen végzetem s a sors szeszélye,
S légy bár te a másé, szép szerelmesem ;

Ha te magad nem is lehetsz enyém,
Lelked, szived s angyaltiszta szerelmed
Ugy e enyém lesz, édes kicsikém ?

Rózsa Géza.

A haza szent ügye van zászlóra felírva, kitartás jelszavam
E jelszót véd a szivedbe magyar!!

Dr. Oláh Béla.

***Nincs nagyobb szenvedély, mint a honsze-
lem, mert nem ismer sem kort, sem időt!***

(Távíratilag érkezett.)

Kossuth Ferencz.

TARTALOM

Ábrányi Emil (21. lap)	Hevesi Sándor (54)	Pósa Lajos (52)
Id. Ábrányi Kornél (28)	Hindy Árpád (29)	Radnóthy Dezső (55)
Bársony István (21)	Hindy Erzsike (30)	Radó Antal (33)
Dr. Báttaszéki L. (56)	Horváth László (28)	Réthy Lajos (89)
Bedő Ferencz (31)	Hory Béla (35)	Rózsa Géza (90)
Gr. Bethlen Gábor (13)	Hory Béláné (36)	Rózsa Miklós (51)
Bethlen Oszkár (87)	Ignotus (89)	Dr. Szabady F.-né (52)
Biró Béla (27)	Jakab Elek (53)	Szaboleska Mihály (31)
Biró Pál (53)	Dr. Jancsó Benedek (85)	Sajó Aladár (54)
Bod Károly (85)	Jung Cseke Lajos (20)	Székely János (68)
Bodnár Zsigmond (25)	Kabos Ede (55)	Szalay Imre (68)
Bónis István (23)	Koós Ferencz (69)	Sándor József (26)
Borbély György (88)	Kossuth Ferencz (91)	Sándor Mózes (32)
Boross György (62)	Rutkayné Kossuth L. (12)	Székely Áron (87)
Borbély Polika (61)	E. Kovács Gyula (10)	Dr. Székely István (86)
Bordy Ida (62)	Gróf Kun István (21)	Semsey Mariska (51)
Bródy Ernő (26)	Kuszkó István (48)	Soó Gáspár (34)
Id. Daniel Gábor (15)	Kuszkó Istvánné (25)	Dr. Solymossy L. (50)
Derzsi József (60)	Dr. László Mihály (26)	Szomaházy István (87)
Dömötörfly Gy.-né (56)	Dr. Lengyel A.-né (35)	Tarcsafalvi Albert (7)
Embery Árpád (35)	Lovich Károly (54)	Téglás Gábor (36)
Dr. Farnos Dezső (34)	Lönhart Ferencz (14)	Terpsichore (63)
Br. Feilitsch A. (50)	Madarász Veronika (86)	Török Albert (20)
Özv. Fejérváry L.-né (54)	Márkus Miksa (52)	Török Bódog (60)
Ferenczi Zoltán (32)	Merza Gyula (11)	Ugron István (33)
Finály Henrik (29)	Mészáros Lajos (55)	Ugron János (19)
Fülei Sz. Lajos (21)	Meszlényi Lajos (48)	Ugron Jánosné (18)
Br. Gamerra O.-né (22)	Mikó Árpád (17)	Dr. Vajda Emil (5, 37, 57)
Gárdonyi Géza (50)	Mikó Árpádné (18)	Végh Mihály (56)
Gelléri Mór (26)	Molnár Károly (71)	Weinberger Fanni (22)
Gönczy Lajos (49)	Dr. Oláh Béla (91)	Veress Dezső (61)
Dr. Hankó D. (55)	Palágyi Lajos (52)	Zempléni T. Gyula (36)
Harmath Lujza (68)	Palágyi Menyhért (48)	Zsoldos László (88)
Hegedüs István (22)	Patyi István (27)	
Heltai Jenő (24)	Cs. Pogány Kornél (86)	

